

Los het op met oplossingen!

“Maak de zaken niet ingewikkelder dan nodig!”

Van Ockham (1288-1347)

Petrie van den Borne
Studentnummer: 2015364

Master Special Educational Needs (M SEN)
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute: Ambulante Begeleiding (ABD 2)

Begeleid door: Grietje Polman
Juni 2011

Voorwoord

Voor u ligt mijn meesterstuk over oplossingsgericht werken in het onderwijs. Tijdens mijn opleiding Ambulante Begeleiding van Fontys OSO maakte ik voor het eerst kennis met de oplossingsgerichte benadering en werd mijn interesse voor deze methode gewekt.

Met dit onderzoek wil ik onderzoeken of ik als leerkracht in staat ben om oplossingsgericht te werken en wat het effect van oplossingsgericht werken op het welbevinden van de kinderen is.

Ik heb met veel interesse en plezier aan dit onderzoek gewerkt. Zeker omdat ik het in mijn eigen praktijk heb uit kunnen voeren. Namelijk op de basisschool waar ik werkzaam ben als leerkracht van groep 5/6. Het was heel leerzaam om samen met mijn eigen klas met oplossingsgericht werken bezig te zijn. Daarnaast vond ik de theorie van het oplossingsgericht werken erg interessant.

Ik wil bij het tot stand komen van dit onderzoek een aantal mensen bedanken. Ten eerste mijn groep 5/6. Mede dankzij hun inzet, medewerking en enthousiasme heb ik dit onderzoek uit kunnen voeren. Verder wil ik natuurlijk ook mijn begeleidster Grietje Polman bedanken voor haar goede begeleiding, inspirerende ideeën en kennisoverdracht. Hierbij horen ook mijn critical friends van de opleiding. Samen hebben wij dit leerzame proces doorstaan. Zij hebben mij goed op weg geholpen en moed ingepreft. Ook wil ik mijn collega's bedanken voor hun interesse in mijn onderzoek. Tenslotte wil ik mijn zus bedanken. Zij heeft mij geholpen met het op de juiste manier verwoorden en verduidelijken van de tekst.

Ik hoop dat mijn meesterstuk de kennis van de lezer zal vergroten of in ieder geval de lezer aanzet tot nadenken over de inhoud ervan en dat mede door dit verslag het oplossingsgericht werken meer toegepast zal worden in het onderwijs.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	5
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
1.1 Introductie	7
1.2 Persoonlijke motivatie	8
1.3 Het onderzoek	9
Hoofdstuk 2 Aanleiding en probleemstelling	10
2.1 Aanleiding	10
2.2 Probleemstelling.....	11
2.3 De huidige situatie: groep 5/6.....	11
2.4 De gewenste situatie	12
2.5 Verwachting.....	12
Hoofdstuk 3 Theoretische onderbouwing	13
3.1 Oplossingsgericht werken	13
3.2 WAWW Methode ‘Werken Aan Wat Werkt’	14
3.3 Beschrijving van de school	16
Hoofdstuk 4 Onderzoeksmethodologie.....	18
4.1 Onderzoeksmethode	18
4.2 Verzameling van gegevens	18
4.2.1 De vragenlijst.....	19
4.2.2 De schaalvraag	19
4.2.3 Sociogram.....	19
4.2.4 Opstellen	19
4.2.5 Observaties	20
4.2.6 Krabbels maken	20
4.3 De onderzoeksgroep	20
4.4 Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie.....	21
4.5 Ethische aspecten	21
Hoofdstuk 5 Data analyse en resultaten	23
5.1 Voormeting m.b.v. Klimaatschaal	23

5.2 Voormeting m.b.v. de schaalvraag	24
5.3 Voormeting d.m.v. observatie.....	25
5.4 Sociogram Sometics	28
5.5 Opstellen	28
5.6 Krabbels maken	28
5.7 Wijzigingen in het onderzoek.....	29
5.8 Nameting m.b.v. de Klimaatschaal	29
5.9 Nameting m.b.v. de schaalvraag	31
5.10 Nameting d.m.v. observatie.....	31
Hoofdstuk 6 Conclusies	35
6.1 De effecten op het welbevinden van de kinderen.....	35
6.1.1 De voormetingen	35
6.1.2 De nametingen	35
6.1.3 Conclusie.....	36
6.2 De leerkracht.....	37
6.3 Aanbevelingen.....	39
Hoofdstuk 7 Evaluatie.....	40
Literatuurlijst	43

Inhoudsopgave bijlagen

Bijlage 1: De Klimaatschaal.....	45
Bijlage 2: Woordspin 'een goede sfeer'.....	47
Bijlage 3: Uitwerking observatieschema (beginsituatie).....	48
Bijlage 4: Uitkomsten sociogram Sometics.....	52
Bijlage 5: Twee opstellen van groep 5/6.....	54
Bijlage 6: Uitwerking krabbels.....	58
Bijlage 7: Extra werkvormen en hulpmiddelen.....	77
Bijlage 8: Uitwerking observatieschema (eindsituatie).....	78

Samenvatting

In het eerste jaar van mijn opleiding maakte ik kennis met het oplossingsgericht werken. Een benadering waarbij alleen gekeken wordt naar wat goed gaat, de oplossing. Mede hierdoor ben ik verder na gaan denken over de benadering van onze school. Bij ons op school wordt namelijk vooral gedacht via een probleemgerichte benadering, waardoor wij het negatieve/ongewenste gedrag aandacht geven. Ik begon me dan ook steeds vaker af te vragen of deze benadering invloed heeft op de sfeer in de groep. Het aantal groepen, waarbij er veel onrust heerst, lijkt zich namelijk te vermeerderen.

Ik heb daarom onderzoek gedaan naar de effecten van oplossingsgericht werken op het welbevinden van de kinderen. Ik heb hierbij gebruik gemaakt van de WAWW Methode van Berg & Shilts. Deze oplossingsgerichte methode stimuleert leerkrachten om met het kind samen te werken in het stellen van doelen, het opperen van ideeën voor oplossingen en het zoeken naar kleine successen om op voort te bouwen (Berg & Shilts, 2005, p. 25).

Aan het begin van het onderzoek heb ik samen met de leerlingen de sfeer in de groep besproken. Naar aanleiding van dit gesprek hebben we doelen gesteld om de sfeer te verbeteren. Vanaf dat moment hebben we ons elke week op één doel gericht met behulp van de schaalvraag. De schaalvraag is één van de oplossingsgerichte technieken waarbij de vraag "Stel je een schaal voor van 0 tot 10, waarbij 10 staat voor de situatie waarin je doelen zijn gerealiseerd en 0 staat voor de situatie waarin er nog niets was bereikt. Waar sta je nu? (Bodien, 2009)" centraal staat.

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag heb ik zowel voor als na het onderzoek de kinderen de vragenlijst van de Klimaatschaal in laten vullen.

Daarnaast heb ik onderzocht of ik zelf in staat ben om oplossingsgericht te werken. Ik ben met behulp van de zevenstappendans gaan experimenteren met de oplossingsgerichte benadering. Door krabbels te maken en mezelf te observeren via video-opnames heb ik dit gereflecteerd.

De literatuur gaf me veel inzichten in het oplossingsgericht werken. Met name de zevenstappendans gaf me handvatten om samen met de kinderen naar oplossingen te zoeken. Ook bood de literatuur me hulpmiddelen, die ik direct in kon zetten in de praktijk, om de sfeer in de groep te meten en te verbeteren.

Zo gaf de schaalvraag de kinderen meer inzicht in hun eigen ontwikkeling, waardoor de kinderen beter hun best gingen doen om hun eigen gedrag te verbeteren.

Na het analyseren van alle gegevens blijkt dat het welbevinden van de kinderen is verbeterd door de inzet van verschillende middelen. Zowel uit de schaalvraag en de Klimaatschaal komt dit duidelijk naar voren. Met name het onderdeel kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties en de interactie leerkracht en leerling leidden duidelijk tot een verbetering van het welbevinden.

Als ik kijk naar mezelf als leerkracht dan kan ik concluderen dat ik mezelf verder ontwikkeld heb op het gebied van oplossingsgericht werken. Voor het onderzoek maakte ik al in beperkte mate gebruik van bepaalde werkwijzen van oplossingsgericht werken, maar door het onderzoek is dit alleen maar versterkt. Ik heb dit ook gemerkt aan de leerlingen van mijn klas. Door gebruik te maken van de zevenstappendans, positief benaderen en non-verbale communicatie heb ik bijgedragen aan een betere sfeer in de groep. Ik ben dus van mening dat ik zeker in staat ben om oplossingsgericht te werken.

Op grond van deze resultaten heb ik aanbevelingen geformuleerd, want er is echter nog genoeg te doen. Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek zou zijn om het oplossingsgericht werken in kleine stapjes toe te passen en de methodes onderling te vergelijken. Een aanbeveling voor collega's en andere leerkrachten is om eens met een andere blik naar leerlingen te kijken. Tevens is het van belang om binnen het oplossingsgericht werken te doen wat bij je past en dat wat werkt te delen met anderen.

Hoofdstuk 1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een introductie gegeven over wie ik ben, waar ik het onderzoek ga uitvoeren en met wie. Verder leg ik uit waarom ik voor dit onderzoek gekozen heb en ga ik nader in op wat ik met dit onderzoek hoop te bereiken.

1.1 Introductie

In 2005 behaalde ik, Petrie van den Borne, mijn bacheloropleiding tot leraar basisonderwijs op de Fontys Pabo Eindhoven. Al lang voordat ik aan deze opleiding begon wist ik dat ik leerkracht wilde worden in het basisonderwijs. De eerste twee jaar van mijn onderwijs carrière werkte ik als invalkracht binnen de stichting De Oude Vrijheid. Een stichting voor katholiek onderwijs in de gemeente Hilvarenbeek. In deze twee jaar heb ik gewerkt als groepsleerkracht in verschillende groepen. Ook heb ik in die tijd de deeltijd opleiding Bewegingseducatie gevolgd en afgerond, want ik wilde als leerkracht graag zelf gymlessen kunnen geven.

In 2007 kreeg ik een vaste aanstelling bij basisschool De Biedonk in Hilvarenbeek. Sindsdien ben ik daar fulltime werkzaam. Mijn eerste eigen groep op deze school was groep 4. Hierna heb ik twee jaar groep 5 gehad en sinds dit jaar geef ik les aan een combinatiegroep 5/6.

Basisschool De Biedonk is één van de vier basisscholen binnen het dorp Hilvarenbeek. De school telt op dit moment ongeveer driehonderd leerlingen, verdeeld over twaalf groepen. Het team van basisschool De Biedonk bestaat uit circa 25 personeelsleden.

Een belangrijk uitgangspunt van basisschool de Biedonk luidt als volgt: De Biedonk wil kinderen de kans geven om hun eigen mogelijkheden te ontplooiën. Ze leren om zelfstandig, verantwoordelijk, creatief en kritisch te kunnen leven. De school is steeds in ontwikkeling, past nieuwe onderwijskundige ideeën toe en heeft grote zorg voor alle kinderen (Basisschool De Biedonk, 2010-2011, p. 10).

Na de Pabo wilde ik me graag verder professionaliseren door middel van een hbo-masteropleiding. Ik heb gekozen voor de leerroute Ambulant Begeleider, omdat ik me graag verder wilde ontwikkelen op het gebied van leerlingenzorg. In mijn

onderwijspraktijk heb ik namelijk steeds vaker te maken met leerlingen die speciale zorg nodig hebben. Door deze opleiding heb ik dan ook meer kennis en vaardigheden gekregen om die kinderen in de klas te kunnen begeleiden.

1.2 Persoonlijke motivatie

Vorig jaar tijdens de module 'De ambulant begeleider als coach' maakte ik voor het eerst kennis met 'oplossingsgericht werken'. Tijdens deze module heb ik geleerd hoe ik oplossingsgerichte interventies gericht toe kan passen bij het begeleiden van collega's. Ik vond dit een heel interessante module waar ik veel van geleerd heb. Maar vooral de dvd 'Classroom Solutions: WOWW Approach' van Insoo Kim Berg en Arnoud Huibers sprak me tijdens deze module erg aan. Ik vond het geweldig om te zien hoe Insoo Kim Berg het oplossingsgericht werken in de onderwijspraktijk toepast. Ze observeert alleen alles wat goed gaat in de groep en vertelt dan ook alleen de positieve dingen, die ze gezien heeft, aan de kinderen. Kinderen worden daardoor aangemoedigd om vaker dit gedrag te vertonen.

Ook het schalen sprak mij erg aan. Tijdens de film doet Insoo Kim Berg dit samen met de klas. Het schalen binnen oplossingsgericht werken geeft informatie over hoe de leerlingen de situatie zien en wat die situatie iets beter zou kunnen maken. Zo komen weer de positieve punten naar voren en wordt er dus continue in gegaan op wat goed gaat. Ze maakt de kinderen meteen verantwoordelijk voor hun eigen gedrag, want door meer van het positieve te doen, kunnen ze een stapje verder komen. Ze leren op deze manier ook meteen reflecteren.

Na deze film gezien te hebben werd ik meteen enthousiast: Dit wilde ik ook! Het oplossingsgericht werken had dan ook vanaf het eerste moment mijn interesse, want wat geweldig moest het zijn om je niet meer te laten sturen door problemen maar door oplossingen!

Ik wilde mijn enthousiasme dan ook graag delen met mijn collega's, zodat ook zij met deze benadering aan de slag konden. Maar ik wist niet zo goed hoe ik dit aan moest pakken, want ik had zelf nog helemaal geen ervaringen met oplossingsgericht werken. Ik heb er dan ook voor gekozen om dit eerst zelf te ervaren en te onderzoeken.

1.3 Het onderzoek

In mijn onderzoek wil ik gaan bekijken of oplossingsgericht werken de sfeer in mijn groep kan verbeteren. Oplossingsgericht werken is een methode waarbij de kracht ligt in het herhalen van wat goed gaat. Binnen dit oplossingsgericht werken zijn verschillende methodes ontwikkeld. Tijdens mijn onderzoek wil ik me gaan richten op de WOWW approach oftewel de WAWW Methode (Werken Aan Wat Werkt)'. Deze methode is zes jaar geleden op de New River Middleschool in Fort Lauderdale, Florida Verenigde Staten opgestart en heeft daar al veel succes opgeleverd. Na de implementatie van de basiselementen van WAWW, maakt New River al 6 jaar een positieve ontwikkeling door (Berg & Shilts, 2005, p. 4) Het algemeen welbevinden en de sfeer op school zijn in de afgelopen zes jaar enorm verbeterd. Men heeft er het gevoel dat elk doel bereikt kan worden op een gezamenlijke, vriendschappelijke manier. WAWW werkt! (Berg & Shilts, 2005, p. 5) Ik wil me dan ook graag verder in de WAWW Methode verdiepen en zo bekijken wat de mogelijkheden voor onze school, basisschool De Biedonk, en het team zijn. Dit ga ik doen door eerst zelf onderzoek te doen naar de effecten van de WAWW Methode op het welbevinden van de leerlingen in mijn eigen groep, groep 5/6. In dit verslag zult u zowel de term 'leerling' als 'kind' tegenkomen. Hiermee wordt hetzelfde bedoeld.

Ook ga ik hierbij onderzoeken of ik zelf wel in staat ben om oplossingsgericht te werken. De theorie van oplossingsgericht werken oogt simpel, maar het is eigenlijk een compleet andere manier van kijken naar mensen, een andere houding die ik mezelf eigen moet leren maken. Ik wil dan ook bekijken of ik mezelf deze houding aan kan leren. Door tijdens het onderzoek mijn eigen houding elke dag te evalueren hoop ik stapje voor stapje verder te komen.

Het doel van het onderzoek is: het verbeteren van de sfeer in de groep door middel van de WAWW Methode. Aan het einde van dit onderzoek hoop ik dat er een goede sfeer in de klas ontstaan is, waarin kinderen zich veilig en vertrouwd voelen. Ook hoop ik dat ik de oplossingsgerichte grondhouding al voor een groot deel eigen heb gemaakt, zodat het toepassen ervan heel natuurlijk wordt en voelt. Mocht dit lukken en dit onderzoek dus geslaagd zijn, dan wil ik deze methode graag bij mijn collega's onder de aandacht brengen en wil ik ze motiveren om ook met deze methode aan de slag te gaan.

Hoofdstuk 2 Aanleiding en probleemstelling

Het onderzoek zoals ik dat heb uitgevoerd voor mijn meesterstuk van de opleiding Ambulante Begeleiding van Fontys OSO, gaat over oplossingsgericht werken in de klas. In dit hoofdstuk wordt de aanleiding voor het onderzoek uitgelegd. Hieruit volgt de probleemomschrijving en de vraagstelling van het onderzoek.

2.1 Aanleiding

Als leerkracht in het basisonderwijs streef ik er naar om het onderwijs zo goed mogelijk af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de kinderen. Op basisschool de Biedonk willen we dan ook dat kinderen veel leren en elke dag met plezier naar school gaan. Wij werken aan een fijne sfeer in de groepen, waarin de leerkrachten er alles aan doen om uit het kind te halen wat erin zit (Basisschool de Biedonk, 2010-2011, p. 10).

Toch blijkt uit gesprekken met collega's en uit eigen ervaring dat het niet altijd even makkelijk is om die fijne sfeer te creëren. Zo komt er bij ons op school bij verschillende groepen steeds meer onrust voor. In deze groepen reageren de kinderen veel op elkaar, zijn ze druk en hebben ze een slechte werk- en luisterhouding, wat ten koste gaat van de concentratie en de leerprestaties van de leerlingen.

Op dit moment maken de leerkrachten, waaronder ikzelf, op basisschool De Biedonk vaak gebruik van een probleemgerichte benadering. We duiken eerst in het probleem en gaan dit helemaal analyseren. We zoeken naar de oorzaken van het probleem wat vaak het bestaande probleem versterkt en weer nieuwe problemen creëert, waardoor we de doelgerichtheid verliezen.

Voor mijn gevoel moet hier echt iets aan gedaan worden en het lijkt me heel zinvol om de oplossingsgerichte benadering hiervoor in te zetten. Ik wil dan ook eigenlijk mijn collega's bekend maken met de oplossingsgerichte benadering en hen hierbij coachen, maar hoe kan ik mijn collega's coachen als ik zelf nog geen ervaring heb met oplossingsgericht werken?

Het lijkt me zinvol om eerst zelf met oplossingsgericht werken aan de slag te gaan, zodat ik zelf ervaring kan opdoen en kan onderzoeken wat de effecten van oplossingsgericht werken zijn. Uiteindelijk hoop ik dat deze manier van werken ook

bij mijn collega's aanslaat en dat er op de hele school een meer positieve sfeer ontstaat.

2.2 Probleemstelling

Ik wil me graag in het oplossingsgericht werken en de WAWW Methode verdiepen en zo bekijken wat de mogelijkheden voor onze school en het team zijn. Dit ga ik doen door eerst zelf onderzoek te doen naar de effecten van de WAWW Methode in mijn eigen groep.

De doelstelling van dit onderzoek is: het verbeteren van de sfeer in de groep door middel van de WAWW Methode.

De doelstelling in het onderzoek is: uitzoeken wat de effecten van de WAWW Methode op het welbevinden van de kinderen zijn en inzicht krijgen in hoe ik zelf als leerkracht oplossingsgericht werk.

Om deze doelen te bereiken heb ik de volgende onderzoeksvraag gesteld:

Ben ik als leerkracht in staat om oplossingsgericht te werken en wat zijn dan de effecten daarvan op het welbevinden van de kinderen?

Mijn deelvragen hierbij zijn:

- ❖ Wat houdt oplossingsgericht werken in?
- ❖ Wat is de WAWW Methode?
- ❖ Wat betekent oplossingsgericht werken voor mezelf als leerkracht?
- ❖ Hoe kan de WAWW Methode toegepast worden in de klas?

2.3 De huidige situatie: groep 5/6

Groep 5/6 is een combinatiegroep bestaande uit 28 leerlingen, waarvan elf leerlingen van groep 5 en zeventien leerlingen van groep 6. Deze groep wordt over het algemeen als een fijne groep ervaren. De kinderen zijn leergierig en gaan goed met elkaar om. Toch is er niet altijd een fijne sfeer in de groep. De kinderen kunnen door hun enthousiasme heel druk zijn en reageren veel op elkaar, waardoor er onrust ontstaat. Ook zitten er een aantal beweeglijke kinderen in de groep, die voor wat onrust zorgen. Verder vraagt één leerling van groep 6 veel aandacht in de groep. Hij

praat veel door de klas en wil graag de 'clown' uithangen en heeft ook graag de persoonlijke aandacht van de leerkracht.

Binnen de groep 5 zijn er ook regelmatig conflicten. Vooral tijdens vrije situaties lopen de contacten onderling niet lekker. Een paar kinderen binnen deze groep willen graag de leiding nemen, wat door de anderen niet altijd wordt geaccepteerd.

2.4 De gewenste situatie

Met dit onderzoek hoop ik dat mijn oplossingsgerichte houding een positief effect zal hebben op de individuele leerlingen en de groep als geheel. Doordat ik de sterke kanten van de kinderen benadruk en complimenten geef, hoop ik dat het gedrag van de leerlingen op een positieve manier zal veranderen. De leerlingen weten dan ook hoe ze met elkaar om moeten gaan en kunnen dit ook goed verwoorden. Ook de onderlinge relaties zullen dan verbeteren, zowel met de leerkracht als met de leerlingen. Samen met de leerlingen worden voortaan doelen gesteld en de kinderen zullen hierbij het gedrag laten zien wat ze zelf willen bereiken. Hierdoor kan een klas ontstaan die een positieve sfeer uitstraalt. De leerlingen hebben het gezellig met elkaar en gaan op een prettige en respectvolle manier met elkaar om. Er wordt goed samengewerkt en er wordt op een leuke en positieve manier op elkaar gereageerd.

2.5 Verwachting

Ik zal tevreden zijn over mijn onderzoek als ik de oplossingsgerichte benadering voor een deel eigen heb gemaakt en als ik concrete antwoorden heb op mijn onderzoeksvragen en deelvragen. Ik verwacht dat het oplossingsgericht werken positieve effecten heeft op de leerlingen in mijn groep en dat de leerlingen steeds meer hun best zullen doen om positief gedrag te vertonen. Wel denk ik niet dat er na zo'n korte periode van zes weken hele grote veranderingen op de klimaatschaal zichtbaar zullen zijn. Ik denk dat het toepassen en helemaal eigen maken van deze methode meer tijd kost. Het kost tijd om van jaren probleemgericht werken over te gaan naar oplossingsgericht werken.

Daarnaast verwacht ik ook dat ik mijn collega's enthousiast kan maken voor oplossingsgericht werken. Zeker als naar aanleiding van mijn onderzoek zal blijken dat het oplossingsgericht werken effect heeft op de sfeer in de groep.

Hoofdstuk 3 Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk ga ik na welke theorie voor mijn onderzoek van belang is. Ik wil de theorie gebruiken als kijkkader, om naar de praktijk te kijken (Harinck, 2010). Zo wil ik eerst nader ingaan op de theorie van oplossingsgericht werken, zodat duidelijk wordt wat oplossingsgericht werken inhoudt. Vervolgens wil ik me verder verdiepen in de oplossingsgerichte WAWW Methode en wil ik een korte karakterisering van de school en de onderzochte groep beschrijven.

3.1 Oplossingsgericht werken

Oplossingsgericht werken, ook wel “solution focused therapy” genoemd, werd ontwikkeld door Steve de Shazer en Insoo Kim Berg begin jaren tachtig van de vorige eeuw.

In het algemeen geldt binnen het oplossingsgericht werken dat je aandacht besteedt aan wat goed gaat. Je kijkt naar de mogelijkheden van de ander. Je benoemt en complimenteert wat goed gaat. Dit komt ook duidelijk naar voren in de drie basisregels van oplossingsgericht werken:

- 1 Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.*
- 2 Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.*
- 3 Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders.*

(Cauffman & van Dijk, 2010, p.33)

Om oplossingsgericht te werken ga je met elkaar in gesprek. Je gaat samen op zoek naar oplossingen. Je kunt deze interactie tussen leerkracht en leerling en de daarop voortbordurende (of daarvan afgeleide) patronen met een beetje fantasie vergelijken met het dansen van de tango. Je probeert op een zo harmonieus mogelijke manier samen te bewegen: je leidt, je volgt, je danst in verschillende ritmes en je combineert de verschillende passen (Cauffman & van Dijk, 2010, p. 55). Er zijn zeven basisstappen waarmee je samen naar oplossingen danst. De volgorde van deze zeven basisstappen kan variëren en hangt af van de situatie. Ze helpen om een goede relatie op te bouwen en te onderhouden. Het is goed om te bedenken dat je waarschijnlijk niet alle stappen in één en dezelfde les, sessie of bijeenkomst zult gebruiken. Je zet immers alleen die stappen die je op dat moment en in de situatie nuttig acht (Cauffman & van Dijk, 2010, p. 56).

In dit oplossingsgerichte model is vooral de toekomstgeoriënteerde visie van belang, oftewel het zoeken naar oplossingen.

De Zevenstappendans
(Caufmann & van Dijk, 2010, p. 81)

Om de sfeer in de groep te veranderen wil ik gebruik maken van de zevenstappendans. Met dit oplossingsgerichte model wil ik in interactie met de leerlingen gezamenlijke doelen stellen en wil ik de leerlingen begeleiden in het bedenken van oplossingen. Het biedt mij dan ook een houvast in gesprek met de leerlingen. Maar ook voor mijzelf als leerkracht heb ik veel baat bij de zevenstappendans. Het kijken naar oplossingen is iets wat ik mezelf nog moet leren. Het is voor mij nog geen routine. Ik wil dan ook met behulp van de stappen van de zevenstappendans proberen het oplossingsgericht werken mezelf eigen te maken. Dit wil ik realiseren door me in het begin elke dag te focussen op één van de zeven stappen.

3.2 WAWW Methode ‘Werken Aan Wat Werkt’

Tijdens mijn onderzoek ga ik me richten op de WAWW Methode van Insoo Kim Berg en Lee Shilts. Ik heb voor deze methode gekozen, omdat deze mij erg aanspreekt en in de Verenigde Staten al veel succes heeft opgeleverd.

Verder vind ik het ook belangrijk om me specifiek op één methode te richten, zodat het voor de kinderen niet verwarrend wordt.

Oplossingen in de klas: WAWW (Werken Aan Wat Werkt) is een onderdeel van het oplossingsgericht werken. Het is bedoeld om de kwaliteit van het onderwijs in de lespraktijk te verbeteren. Dit model werd in 2005 ontwikkeld door Steve de Shazer en Insoo Kim Berg. Deze methode voorziet in de behoefte van leraren om praktische leeractiviteiten te vinden die gebaseerd zijn op respect en samenwerking in de omgang van leraar en leerling in de klas (Berg & Shilts, 2005, p. 13).

Het stimuleert leraren om met het kind samen te werken in het stellen van doelen, het opperen van ideeën voor oplossingen en het zoeken naar kleine successen om op voort te bouwen (Berg & Shilts, 2005, p. 25).

De methode kent volgens Berg en Shilts (2005) de volgende uitgangspunten:

- ❖ *Als het niet kapot is, repareer het dan niet.*
- ❖ *Als iets één keer goed heeft gewerkt, doe het dan vaker.*
- ❖ *Als het niet werkt, doe dan iets anders.*
- ❖ *Verandering is constant en onvermijdelijk*
- ❖ *Neem altijd een vergrootglas mee.*
- ❖ *De toekomst kan veranderd en ontwikkeld worden.*
- ❖ *Kleine oplossingen kunnen leiden tot grote veranderingen.*
- ❖ *Er is niet altijd een direct verband tussen het probleem en de oplossing.*
- ❖ *Geen enkel probleem komt altijd voor.*

De methode begint met het observeren in de klas. Je gaat als leerkracht kijken naar wat allemaal goed gaat en je probeert negatieve zaken te negeren en schrijft de talenten, vaardigheden en prestaties van de leerlingen op een lijst. Na deze observatie geef je feedback aan de leerlingen door de observatielijst op te lezen en ga je in gesprek met de kinderen. Uiteindelijk eindig je het geven van complimenten door het te vertalen naar een punt op een schaal. Op een schaal van 1 tot 10, waarbij de 10 de beste klas die je ooit hebt gezien betekent en de 1 de slechtste klas die je ooit hebt gezien. Dit bouw je op. Eerst doe je dit als leerkracht, maar daarna kun je dit ook door de leerlingen laten doen. Dit doe je dan d.m.v. de schaalvraag. Je vraagt aan de leerlingen welk cijfer zij denken dat ze krijgen, waardoor de kinderen zelf leren te schalen. Hierbij kun je in het begin de nadruk op de leerlingen

individueel leggen, waardoor de individuele verantwoordelijkheden benadrukt worden en de leerlingen hun eigen ontwikkelingen herkennen en beïnvloeden. Maar ook kan meteen met een klassenschaal worden volstaan, waarin leerlingen samen tot een cijfer komen. Het mooie van de klassenschaal is dat de leerlingen goed leren samenwerken. Uiteindelijk is het belangrijk dat je met alle leerlingen onderhandelt over welk cijfer op de schaal moet komen te staan.

De beste manier om kinderen te betrekken bij het stellen van doelen is om met de hele klas te praten en ze zo te betrekken bij het stellen van doelen voor hun eigen gedrag (Berg & Shilts, 2005, p. 56).

Een prototype van hoe een schaaltablet eruit zou kunnen zien volgens Berg & Shilts (2005) is deze:

Score	Omschrijving
10	Perfect gedrag; respect voor iedereen; voorbeeldig gedrag, meer dan normaal verwacht kan worden.
8-9	80-90% van de doelen voor de dag/week bereikt of sterk verbeterd op aandachtspunten.
6-7	60-70% van de doelen bereikt; op veel punten verbeterd
5	Gemiddeld; enkele (de helft van de) doelen bereikt of op de meeste punten verbeterd.
3-4	Leerlingen zijn zich bewust van problemen, maar doen weinig om gedrag te verbeteren of doelen te bereiken.
1-2	Veel gedragsproblemen; leerlingen tonen geen besef van verbeteringen.

3.3 Beschrijving van de school

Basisschool De Biedonk is een school waar samengewerkt wordt aan evenwichtig kwaliteitsonderwijs op sociaal-emotioneel, creatief en cognitief gebied.

Het onderwijs op basisschool De Biedonk is zo ingericht dat elke leerling het voor hem/haar haalbare resultaat kan behalen. De school streeft ernaar de basis voor elk kind zo sterk en breed mogelijk te maken, zodat ieder kind zich optimaal kan ontwikkelen.

De school doet er alles aan om elk kind zoveel mogelijk aan te spreken op zijn/haar ontwikkelingsniveau, oftewel 'uit het kind te halen wat erin zit'. Hierbij is het belangrijk om een sfeer te scheppen waarin ieder kind wordt geaccepteerd ongeacht (leer)prestaties, uiterlijk, taal en culturele achtergrond. Gelijkwaardigheid tussen mensen is een belangrijk uitgangspunt (De Biedonk, 2010-2011, p. 10).

De leerkrachten willen kinderen positief benaderen en hun sterke kanten bevestigen. De leerkracht heeft tevens een voorbeeldfunctie in de manier waarop hij/zij met anderen omgaat. Samenwerking en het scheppen van een goede sfeer berust op principes van respect, wederzijdse hulp, eerlijkheid, openheid, zelfvertrouwen en veiligheid.

Een van de uitgangspunten van basisschool De Biedonk is dat kinderen met plezier naar school gaan. De school streeft ernaar dat kinderen een fijne sfeer proeven, dat er veiligheid en geborgenheid is, maar ook respect naar elkaar toe. Ze moeten ook leren zelf verantwoordelijkheid te dragen en te leren omgaan met hun eigen mogelijkheden en beperkingen.

Hoofdstuk 4 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk komt het onderzoek aan de orde dat ik heb uitgevoerd om mijn onderzoeksvraag te beantwoorden. Hierbij ga ik in op de onderzoeksmethode, het verzamelen van gegevens en de onderzoeksgroep. Tenslotte beschrijf ik hoe ik omgegaan ben met validiteit, betrouwbaarheid, triangulatie en de ethische aspecten.

4.1 Onderzoeksmethode

Er zijn twee hoofdvormen van onderzoek, namelijk het wetenschappelijk onderzoek en het praktijkonderzoek. Dit onderzoek valt onder de vorm praktijkonderzoek, omdat het direct aansluit bij de praktijk. Het is primair gericht op in de maatschappij levende vragen of verlegenheidsituaties (Harinck, 2010, p.19). Zo ga ik met dit onderzoek antwoord proberen te krijgen op de vraag of ik de sfeer in de groep kan verbeteren door oplossingsgericht te werken. Het doel van het onderzoek is dan ook het verbeteren van de sfeer in de groep door middel van de WAWW Methode. Hiervoor ga ik mijn eigen handelen op meso-niveau (klassenniveau) onderzoeken en wil ik mijn eigen handelen gaan verbeteren. Deze vorm van praktijkonderzoek wordt ook wel actieonderzoek genoemd. Actieonderzoek wordt vaak omschreven als cyclisch, dat wil zeggen dat het verloopt volgens een aantal opeenvolgende fases. Als zo'n cyclus is afgerond, en de kennis gebruikt is om het eigen onderwijs op een hoger niveau te brengen, kunnen weer nieuwe vragen ontstaan. Die vragen kunnen weer aanleiding zijn tot een volgende cyclus (Harinck, 2010, p. 65).

4.2 Verzameling van gegevens

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag is het belangrijk om een gericht plan te maken over het verzamelen van gegevens. Ik heb eerst gekeken op welke manier ik gegevens kan verzamelen en welke instrumenten en bronnen ik hiervoor kon gebruiken. Ik heb gekozen voor de volgende methoden: vragenlijsten, de schaalvraag, het sociogram, opstellen en observaties. In onderstaande deelparagrafen ga ik hier verder op in.

4.2.1 De vragenlijst

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag, moet ik eerst weten hoe de sfeer in de groep voorafgaande aan het onderzoek ervaren wordt en of er na het onderzoek een positieve verandering heeft plaatsgevonden. Dit wil ik aan het begin en aan het einde van mijn onderzoek in kaart brengen door middel van de Klimaatschaal. De Klimaatschaal is een instrument dat de mogelijkheid biedt op eenvoudige wijze inzicht te krijgen in het pedagogisch klimaat in een klas en te reflecteren op het eigen leraarsgedrag. In bijlage 1 vindt u meer informatie over de Klimaatschaal.

4.2.2 De schaalvraag

Ik wil de schaalvraag inzetten om de beginsituatie en het uiteindelijke resultaat weer te geven. Volgens Berg & Shilts (2005) is de schaalvraag een makkelijke manier om succes in de les te meten. Om het simpel te houden raden zij de schaal van 1 tot 10 aan. Met de hele groep wil ik een cijfer geven voor de sfeer in de groep in het begin van het onderzoek en aan het eind. Schalen is een manier om de ander, in dit geval de leerlingen, te motiveren en vertrouwen te geven. Ik kies hiervoor, omdat het schalen een belangrijk onderdeel van de oplossingsgerichte WAWW Methode is en omdat het ook tot een stap van de zevenstappendans behoort. Ook wil ik de leerlingen op deze manier al kennis laten maken met het schalen.

4.2.3 Sociogram

Verder wil ik gebruik maken van een sociogram. Hiervoor maak ik gebruik van 'Sometics'. Dit programma geeft mij informatie over de sociale verbindingen en relaties in de groep op het gebied van spelen en werken. Met behulp van dit instrument kan ik de kinderen gemakkelijker groeperen en kan ik mijn klassensituatie nog optimaler maken. Dit is ook bevorderlijk is voor de sfeer in de groep.

4.2.4 Opstellen

Om erachter te komen wat er bij de kinderen zelf leeft, wil ik de kinderen een opstel over zichzelf als leerling laten schrijven. Te meer omdat de Klimaatschaal alleen maar uit gesloten vragen bestaat, wil ik de kinderen in dit opstel de mogelijkheid geven om eigen ervaringen op te schrijven. Met behulp van deze opstellen wil ik erachter komen wat de kinderen als prettig ervaren, maar ook wat de kinderen als

moeilijk of als onprettig ervaren. Naar aanleiding hiervan wil ik met een aantal kinderen individueel oplossingsgerichte gesprekken voeren, zodat ik samen met hen op zoek kan gaan naar oplossingen.

4.2.5 Observaties

Tijdens het onderzoek ga ik ook naar mezelf als leerkracht kijken. Een manier om naar mezelf te kijken is het gebruik maken van observaties. Volgens Harinck (2010) is observeren, naast spreken, één van de belangrijkste manieren om tot kennis te komen. Observatie is een veelgebruikte methode bij het onderzoek van onderwijssituaties. Het is een manier van informatie verzamelen over het gedrag van de leerlingen of leraren met behulp van je eigen zintuigen (Kallenberg, Koster, Onstenk, Scheepsma, 2007, p. 57). Ik wil dit dan ook gaan gebruiken in mijn onderzoek. Dit wil ik realiseren door voor en na de onderzoeksperiode mezelf te filmen en dit gestructureerd te observeren. Hierbij wil ik gebruik maken van de schaalvraag om mijn eigen handelen te reflecteren.

Een gevaar van het observeren van mezelf, is dat ik mogelijk blinde vlekken heb, die ik zelf niet zie op de opnames. Maar na overleg met mijn begeleidster, kwamen we tot de conclusie dat ik tijdens de modules Communicatie, De ambulant begeleider als coach en Psychopathologie en oplossingsgericht werken, voldoende vaardigheden heb opgedaan om op een juiste wijze op mezelf te reflecteren. Hierdoor verminder ik de kans op blinde vlekken.

4.2.6 Krabbels maken

Ook ga ik naar mezelf als leerkracht kijken door mijn eigen handelen te documenteren. Dit ga ik realiseren door tijdens de les aantekeningen te maken oftewel 'krabbels maken'. Volgens Kallenberg et al. (2007) wil dit zeggen: "het opschrijven van kernachtige woorden of korte zinnen die de leraar tijdens zijn handelen in de klas te binnen schieten". Aan het einde van de dag kan ik met deze krabbels het verloop van de dag diepergaand reflecteren.

4.3 De onderzoeksgroep

De doelgroep van dit onderzoek is groep 5/6 van Basisschool De Biedonk in Hilvarenbeek. Deze doelgroep bestaat uit 28 leerlingen. De leerlingen staan samen met mij, de leerkracht, centraal in dit onderzoek.

De vragenlijst wordt door al deze 28 leerlingen van groep 5/6 van Basisschool De Biedonk ingevuld. De vragenlijst wordt vooraf besproken, zodat de leerlingen weten hoe ze de vragenlijst in kunnen vullen en wat de termen in deze vragenlijst betekenen.

4.4 Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie

Om een zo goed mogelijk bruikbaar, betrouwbaar en valide onderzoek te kunnen garanderen heb ik diverse maatregelen genomen.

De betrouwbaarheid betreft het vertrouwen in de werkwijze tijdens het onderzoek; nauwkeurigheid en zorgvuldigheid. Volgens Kallenberg et al. (2007) gaat validiteit over de juistheid en correctheid van de onderzoeksgegevens.

De betrouwbaarheid van dit onderzoek wordt gewaarborgd door het gebruik van twee instrumenten, namelijk de Klimaatschaal en de schaalvraag, en deze op twee momenten in te zetten door middel van een voor- en nameting.

De Klimaatschaal is in dit onderzoek het meest valide onderzoeksinstrument. Door middel van een digitale vragenlijst wordt het pedagogisch klimaat in kaart gebracht. Alle leerlingen krijgen ieder een eigen inlognaam en wachtwoord, zodat andere leerlingen niet kunnen zien wat zij ingevuld hebben. Ook zorg ik ervoor dat de leerlingen één voor één de vragenlijst in kunnen vullen en dat andere leerlingen op dat moment niet mee kunnen kijken. Op deze manier kunnen ze elkaar niet beïnvloeden en vullen de kinderen het naar eigen waarheid in.

Een andere procedure om validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten is gebruik te maken van triangulatie. Volgens Kallenberg et al. (2007) houdt triangulatie in dat je in je onderzoek verschillende invalshoeken of benaderingen inbrengt. Ik heb dit gedaan door meerdere data-verzamelingstechnieken te combineren, zoals vragenlijsten, de schaalvraag, het sociogram, opstellen en observatie.

4.5 Ethische aspecten

In mijn onderzoek komen zes ethische principes aan de orde, die ik per principe nader uitleg.

1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog

Voorafgaand aan het onderzoek heb ik de onderzoeksgroep geïnformeerd over het doel van mijn onderzoek. De afspraken die ik met de onderzoeksgroep heb gemaakt,

ben ik daadwerkelijk nagekomen. Om bedrog en slordigheid te voorkomen, heb ik mijn meesterstuk met regelmaat besproken met mijn begeleidster en critical friends.

2. Zorgvuldigheid en nalatigheid

Voorafgaand aan mijn onderzoek heb ik overleg gehad met de directie. Zij gaven mij toestemming om met dit onderzoek in de klas aan de slag te gaan. De onderzoeksgegevens heb ik uitsluitend voor mijn onderzoeksverslag gebruikt en heb daarbij geen persoonsgegevens opgenomen. Verder heb ik bij mijn literatuurverwijzing gebruik gemaakt van de APA-normen¹, zodat de bronnen goed te achterhalen zijn.

3. Volledigheid en selectiviteit

Alle uitkomsten en resultaten van het onderzoek heb ik gebruikt in het meesterstuk. Ik heb geen gegevens achtergehouden die niet goed uit zouden komen bij de beantwoording van mijn onderzoeksvragen.

4. Concurrentie en collegialiteit

De overlegmomenten met mijn critical friends verlopen collegiaal. We zetten ons voor elkaar in en bemoedigen elkaar. We tonen respect voor ieders eigenheid.

5. Publiceren, auteurschap en geheimhouding

Ik sta ervoor open dat mijn praktijkonderzoek en meesterstuk beschikbaar wordt gesteld voor publicatie. Ik vind het belangrijk dat nieuwe inzichten met elkaar worden gedeeld, zodat kennis verder ontwikkeld kan worden.

6. Onderzoek in opdracht

De vraagstelling van mijn praktijkonderzoek heb ik zelf bepaald. Ik blijf dan ook eigenaar van mijn onderzoek.

¹ In de tekst van een wetenschappelijke publicatie wordt vaak verwezen naar andere publicaties. Het in de sociale wetenschappen meest toegepaste systeem is dat van de American Psychological Association (APA). (Fontys. *Richtlijnen voor literatuurlijst en bronvermeldingen (APA)*. Geraadpleegd 19 mei 2011, via www.fontysmediatheek.nl)

Hoofdstuk 5 Data analyse en resultaten

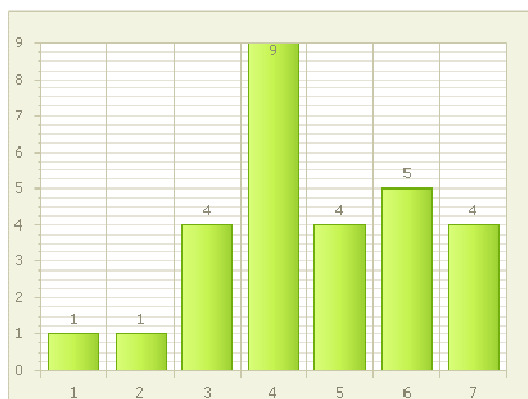
In dit hoofdstuk geef ik een kort verslag van het onderzoek. In de eerste paragrafen presenteer ik de uitkomsten van de voormeting en beschrijf ik de observatie van een video-opname in de klas voordat de onderzoeksperiode is gestart. Vervolgens ga ik in op de uitkomsten van het sociogram, de opstellen en de krabbels die ik gemaakt heb gedurende de onderzoeksperiode. Tenslotte geef ik de situatie aan het einde van het onderzoek weer door middel van een nameting. Hierbij maak ik weer gebruik van de Klimaatschaal, de schaalvraag en een observatie van een video-opname.

5.1 Voormeting m.b.v. Klimaatschaal

De leerlingen hebben aan het begin van dit onderzoek de vragenlijst van de Klimaatschaal ingevuld. De resultaten van deze Klimaatschaal zijn onderverdeeld in vier categorieën, namelijk de kwaliteit van de onderlinge leerlingrelaties, de sfeer in de klas, orde in de klas en interactie tussen leerkracht en leerling. De Klimaatschaal maakt hierbij gebruik van de scores 1 t/m 7. Deze betekenen het volgende: 1 = zeer laag, 2 = laag, 3 = ondergemiddeld, 4 = gemiddeld, 5 = bovengemiddeld, 6 = hoog en 7 = zeer hoog.

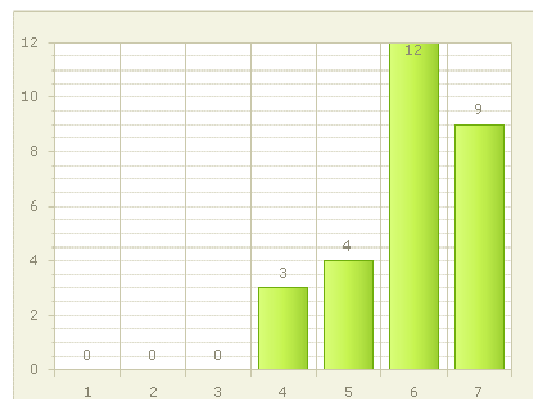
In onderstaande grafieken staan de resultaten weergegeven.

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties:

Gemiddelde score: 4,61

Sfeer in de klas:

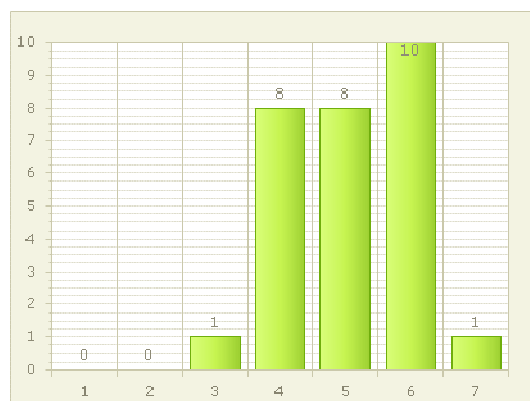

Gemiddelde score: 5,96

In vergelijking met de normgroep scoort deze klas op het cluster van de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties bovengemiddeld en op de sfeer in de klas zeer hoog. Dit is een prima resultaat. Blijkbaar een fijne klas om mee te werken waar een uitstekende sfeer heerst (Donkers, 2010).

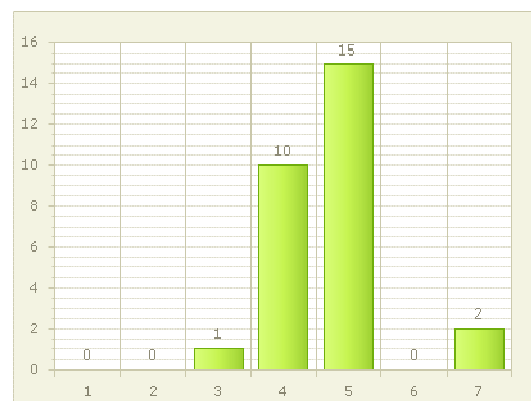
Van de 28 leerlingen beoordeelt 21,4 % de kwaliteit van de onderlinge leerlingrelaties ondergemiddeld of lager, 32,2 % gemiddeld en 46,4 % bovengemiddeld of hoger. De sfeer in de klas wordt door geen van de leerlingen ondergemiddeld of lager beoordeeld. Van de 28 leerlingen beoordeelt 10 % de sfeer als gemiddeld en 90 % bovengemiddeld of hoger.

Orde in de klas:

Gemiddelde score: 5,07

Interactie leerkracht en leerling:

Gemiddelde score: 4,71

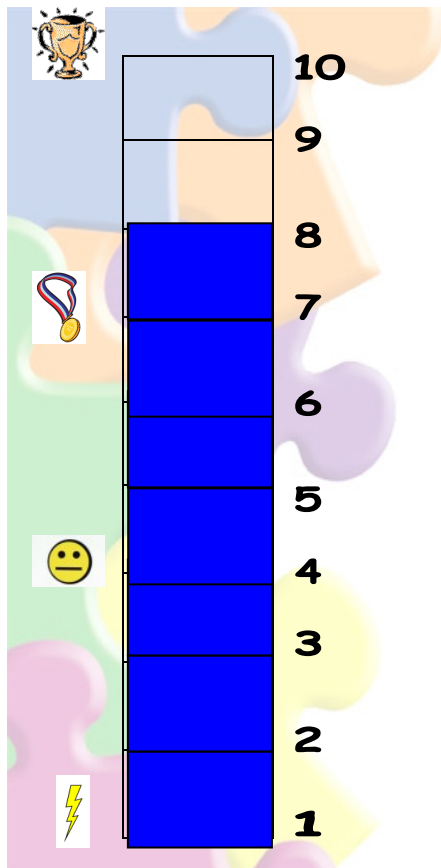
In vergelijking met de normgroep scoort de klas op het cluster 'orde in de klas' hoog en op 'interactie met leerlingen' bovengemiddeld. Dat is een goed en ruim voldoende resultaat. De leerlingen ervaren dat je goed orde houdt in de klas en dat de communicatie met hen ruim voldoende is (Donkers, 2010).

Van de 28 leerlingen beoordeelt 3,6 % de orde in de klas ondergemiddeld, 28,6 % gemiddeld en 67,8 % bovengemiddeld of hoger. De interactie tussen de leerkracht en de leerling wordt door 3,6 % van de 28 leerlingen ondergemiddeld gewaardeerd, 35,7 % gemiddeld en 60,7 % bovengemiddeld of hoger.

5.2 Voormeting m.b.v. de schaalvraag

Voorafgaande aan het onderzoek heb ik ook met de kinderen geschaald aan de hand van de schaalvraag. Voordat ik de sfeer in de groep met de kinderen ging schalen heb ik eerst een kringgesprek gevoerd over een goede sfeer. Zo heb ik de

kinderen gevraagd wat zij verstaan onder een goede sfeer. Dit heb ik visueel gemaakt aan de hand van een woordspin. Deze woordspin vindt u in bijlage 2. Naar aanleiding van deze woordspin heb ik het schalen uitgelegd en heb ik de schaalvraag aan de leerlingen gesteld. Hieronder staat deze schaal weergegeven.

21 maart 2011

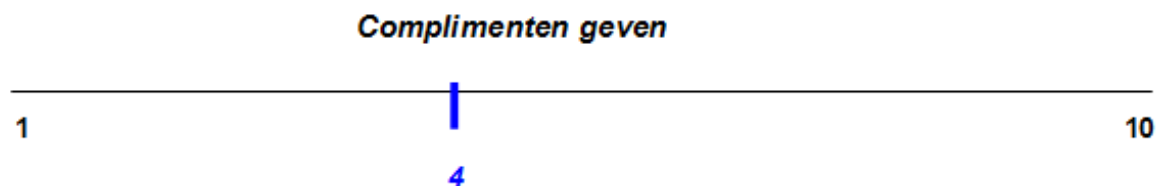
De leerlingen geven een 8 op de schaal van 1 t/m 10. Hierbij geven de leerlingen aan dat we in de klas al best wel veel doen om een goede sfeer te krijgen, maar dat we nog wel wat onderdelen van de woordspin kunnen verbeteren om een nog betere sfeer te krijgen. Zo geven de kinderen zelf aan dat sommige regels binnen de klas en de school soms vergeten en niet altijd goed toegepast worden.

5.3 Voormeting d.m.v. observatie

Voorafgaand aan mijn onderzoek heb ik mezelf geobserveerd via een video-opname. Tijdens deze observatie heb ik ervoor gekozen om de drie gedragskenmerken 'complimenten geven', 'positief benaderen' en 'non-verbaalgedrag' te observeren. Deze gedragskenmerken zou ik in principe kunnen turven, waardoor het meetbaar wordt. Hierbij heb ik vooral gelet op wat goed gaat

(het uitgangspunt van oplossingsgericht werken), zodat ik dat verder kon uitbouwen. Hieronder heb ik mijn beginsituatie m.b.v. tienpuntsschalen weergegeven.

De relevante passages, die kernaspecten bevatten van mijn vraagstelling heb ik uitgeschreven en gecodeerd aan de hand van een schema. De uitwerking hiervan vindt u in bijlage 3.

De betekenis voor mij:

1. Geen complimenten geven en alleen het negatieve en ongewenste gedrag benoemen.
10. Door middel van complimenten geven aandacht hebben voor wat de leerlingen goed doen, het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de leerling verstevigen. De leerlingen helpen met de neus in de richting van mogelijke oplossingen te gaan staan en de leerlingen kracht bieden om meer te doen wat werkt.

Waar zit ik nu:

4. Ik vind dat ik wel snel complimenten geef en dat ik positief ben ingesteld. Maar ik merk wel dat ik dit vooral tijdens instructie doe, als ik les aan het geven ben en minder tussen de lessen door of tijdens het zelfstandig werken. Ik ben van mening dat het nog veel beter kan, vandaar mijn keuze voor 4.

Het eerste kleine stapje:

- Ook tussen de lessen door positief/gewenst gedrag benoemen in de vorm van een compliment.

Positief benaderen

De betekenis voor mij:

1. Nooit wat positiefs zeggen, maar juist altijd de nadruk leggen op negatief en ongewenst gedrag.
10. Altijd een positieve benadering hebben. Alleen het goede en gewenste gedrag benadrukken.

Waar zit ik nu:

6. Over het algemeen ben ik positief ingesteld en probeer ik de leerlingen positief te benaderen. Ook als er iets mis gaat of als een kind een fout maakt, probeer ik er iets positiefs van te maken, zoals 'super goed dat je het durft te proberen'. Toch merk ik dat ik niet altijd een positieve benadering heb, bijvoorbeeld als kinderen niet op tijd klaar zijn met hun werk of langere tijd ongewenst gedrag vertonen. In dat soort situaties lukt het me niet meer om positief te blijven en ga ik in op het negatieve gedrag.

Het eerste kleine stapje:

- Niet focussen op de kinderen die hun werk niet afhebben, maar juist de kinderen die wel klaar zijn met hun werk positief benaderen.

Non-verbaal gedrag toepassen

De betekenis voor mij:

1. Er is geen verband tussen de verbale en non-verbale communicatie.
10. De non-verbale communicatie sluit perfect aan op de verbale communicatie.

Waar zit ik nu:

8. Ik maak veel gebruik van non-verbale communicatie. Ik laat duidelijk in mijn houding en gezichtsuitdrukking zien hoe ik me voel en wat ik wil uitdragen. Ik maak ook gebruik van non-verbale communicatie om mijn verhaal te benadrukken of aan te vullen. Ik merk alleen wel dat ik mijn positieve benadering niet altijd bekrachtig door middel van mijn non-verbale gedrag.

Het eerste kleine stapje:

- Non-verbale communicatie inzetten om mijn positieve benadering te bekrachtigen.

5.4 Sociogram Sometics

De uitkomsten van het sociogram Sometics vindt u in bijlage 4. Deze kan ik goed gebruiken in mijn klassensituatie. Ik kan met behulp van deze uitkomsten gemakkelijker de juiste groepjes maken en mijn klassenopstelling verbeteren.

5.5 Opstellen

Ik heb alle leerlingen een opstel laten schrijven over zichzelf in de klas, wat ze gemakkelijk en moeilijk vinden in de klas, hoe de omgang met andere leerlingen is en waar ze graag begeleiding bij zouden willen. De opstellen van de leerlingen geven mij veel informatie over wat er bij de leerlingen op dit moment leeft en hoe ze zichzelf in de klas ervaren. Maar naar aanleiding van de opstellen ben ik er ook achtergekomen welke leerlingen graag meer hulp zouden willen bij bepaalde vakken. Aan de hand van deze opstellen heb ik met een aantal leerlingen individueel een oplossingsgericht gesprek gevoerd. Ook kan ik de leerlingen helpen bij individuele zaken waar de leerling moeite mee heeft. Een paar voorbeelden van de opstellen vindt u in bijlage 5.

5.6 Krabbels maken

Tijdens het onderzoek heb ik aantekeningen gemaakt over mijn eigen handelen in de vorm van krabbels. Deze krabbels heb ik iedere dag gebruikt om op het einde van de dag te reflecteren over het verloop van de dag. Ik heb deze verwerkt in een tabel. Deze vindt u in bijlage 6.

Uit deze krabbels komt naar voren dat ik gedurende het onderzoek meer tijd vrij maak om 's morgens contact te leggen met de kinderen. Ik merkte dat ik hierdoor makkelijker een praatje met de kinderen maakte aan het begin van de schooldag en dat de drempel om naar mij toe te komen veel lager werd. Ook geef ik vaker complimenten. In het begin van het onderzoek gaf ik voornamelijk complimenten tijdens klassikale lessen, maar sinds ik hierop ben gaan letten geef ik ook vaker complimenten tussen de lessen door of tijdens het zelfstandig werken. Ik merkte dat deze aanpassing in benadering als resultaat geeft dat kinderen trotser worden op

zichzelf. Verder ben ik de kinderen ook positiever gaan benaderen. Zo ben ik er gedurende het onderzoek op gaan letten dat ik niet het negatieve/ongewenste gedrag benoem, maar juist het positieve/gewenste. Dit viel niet altijd mee. Zeker in het begin van het onderzoek vond ik het heel moeilijk om niet het negatieve gedrag te benoemen. Ik merk nu dat het me al wel wat gemakkelijk afgaat, maar dat ik soms nog wel eens de mist in ga. Ook benader ik de kinderen nu positiever door te vragen naar de positieve kanten, zoals 'Wie had alles goed?' in plaats van "Wie had er nul fouten?'. Wat ik ook moeilijk vond was het schalen met de hele groep. Ik had het gevoel dat niet alle kinderen even betrokken waren en ben daarom met de kinderen individueel gaan schalen.

5.7 Wijzigingen in het onderzoek

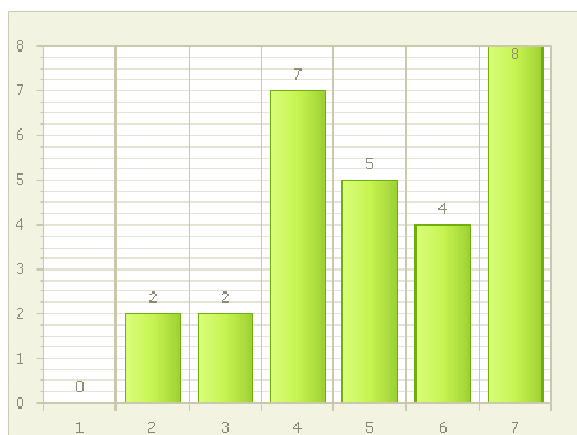
Tijdens het onderzoek heb ik, naar aanleiding van de voormetingen van de Klimaatschaal en het Sociogram, nog een aantal werkvormen toegepast, die in eerste instantie niet gepland stonden. Deze werden of in de handelingswijzer van de Klimaatschaal als mogelijk hulpmiddel of idee aangedragen of kwam ik zelf tegen als handig hulpmiddel. U vindt deze in bijlage 7.

5.8 Nameting m.b.v. de Klimaatschaal

De leerlingen hebben aan het einde van dit onderzoek ook weer de vragenlijst van de Klimaatschaal ingevuld (zie bijlage).

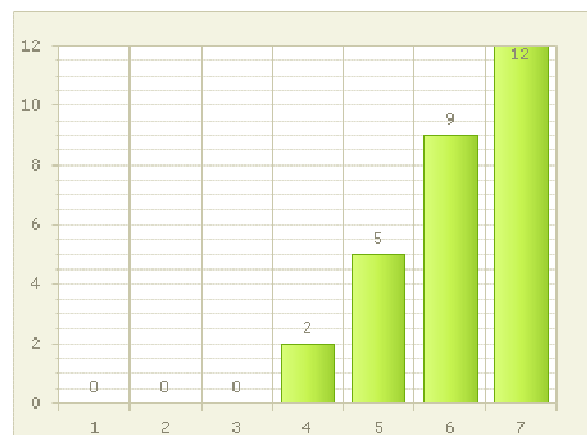
In onderstaande grafieken staan de resultaten weergegeven.

Kwaliteit onderlinge leerlingrelaties:

Gemiddelde: 5,11

Sfeer in de klas:

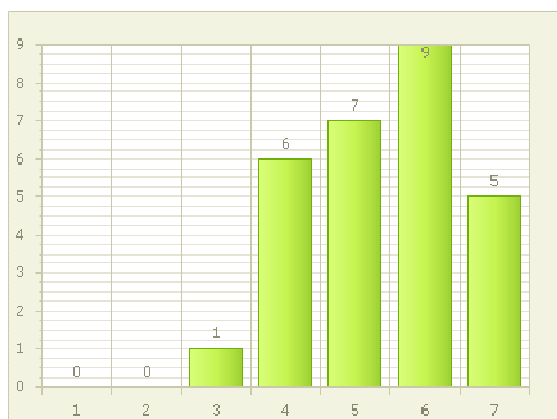

Gemiddelde: 6,11

In vergelijking met de normgroep scoort deze klas op het cluster van de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties hoog en op de sfeer in de klas zeer hoog. Dit is een prima resultaat. Blijkbaar een fijne klas om mee te werken waar een uitstekende sfeer heerst. (Donkers, 2010, Klimaatschaal)

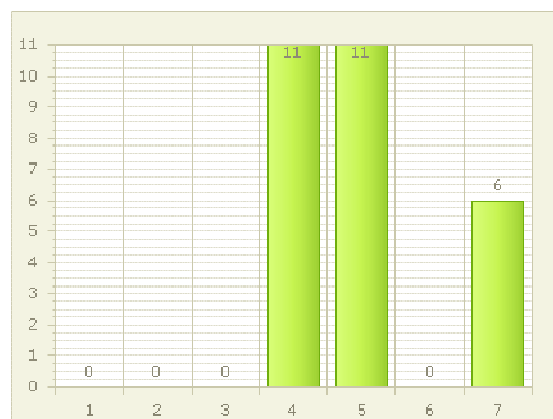
Van de 28 leerlingen beoordeelt 14,3 % de kwaliteit van de onderlinge leerlingrelaties ondergemiddeld of lager, 25 % gemiddeld en 60,7 % bovengemiddeld of hoger. De sfeer in de klas wordt door geen van de leerlingen ondergemiddeld of lager beoordeeld. Van de 28 leerlingen beoordeelt 7,1 % de sfeer als gemiddeld en 92,9 % bovengemiddeld of hoger.

Orde in de klas:

Gemiddelde: 5,39

Interactie leerkracht en leerling:

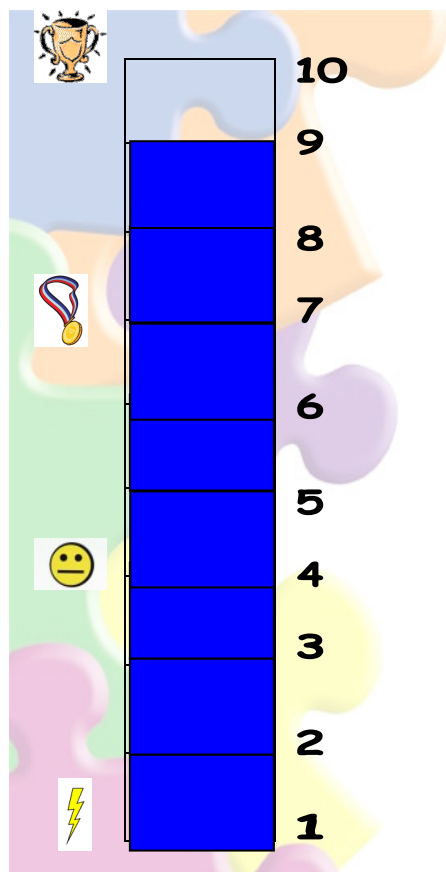
Gemiddelde: 5,04

In vergelijking met de normgroep scoort de klas zowel op het cluster 'orde in de klas' als op 'interactie met leerlingen' hoog. Dat is een prima resultaat. De leerlingen ervaren dat je goed orde houdt in de klas en dat de communicatie met hen goed is. Een groot compliment van je klas. (Donkers, 2010, Klimaatschaal)

Dit betekent dat 3,6 % van de 28 leerlingen de orde in de klas als ondergemiddeld beoordeelt, 21,4 % gemiddeld en 75 % bovengemiddeld of hoger.

Er is niemand die de interactie tussen de leerkracht en de leerling ondergemiddeld vindt. 39,3 % van de leerlingen vindt het gemiddeld en 60,7 % vindt het bovengemiddeld of hoger.

5.9 Nameting m.b.v. de schaalvraag

29 april 2011

Aan het einde van mijn onderzoek heb ik weer een kringgesprek met de klas gevoerd over de sfeer in de groep. Tijdens dit gesprek heb ik de woordspin, die we aan het begin van onderzoek gemaakt hadden, er ook bij gepakt. De leerlingen gaven tijdens dit gesprek aan dat we al best wel wat onderdelen van de woordspin verbeterd hadden. Zo vonden ze dat ze zich al veel beter aan de regels van de klas hielden en dat ze ook niemand meer buiten sloten. Naar aanleiding van dit gesprek heb ik de schaalvraag weer gesteld. De leerlingen kwamen uit op een 9 voor de sfeer van de groep.

5.10 Nameting d.m.v. observatie

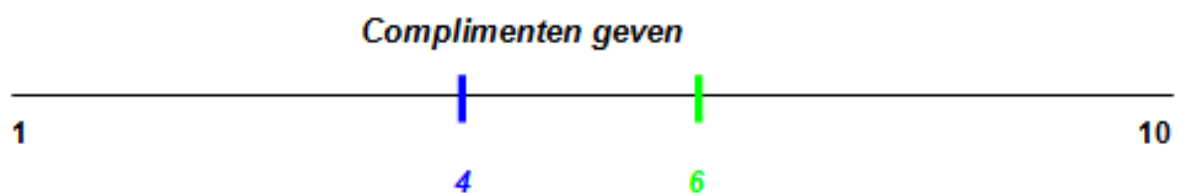
Ook aan het einde van mijn onderzoek heb ik mezelf geobserveerd via een video-opname. Tijdens deze observatie heb ik weer de drie gedragskenmerken 'complimenten geven', 'positief benaderen' en 'non-verbaalgedrag' geobserveerd. Ik heb weer vooral gelet op wat goed gaat (het uitgangspunt van oplossingsgericht werken), zodat ik kon bekijken wat ik in de tussentijd heb verbeterd en/of nog kan

verbeteren. Hieronder heb ik de situatie aan het einde van mijn onderzoek m.b.v. tienpuntsschalen weergegeven.

De relevante passages, die kernaspecten bevatten van mijn vraagstelling heb ik uitgeschreven en gecodeerd aan de hand van een schema. De uitwerking hiervan staat in bijlage 8.

■ = beginsituatie

■ = situatie nu

De betekenis voor mij:

1. Geen complimenten geven en alleen het negatieve en ongewenste gedrag benoemen.
10. Door middel van complimenten geven aandacht hebben voor wat de leerlingen goed doen, het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de leerling verstevigen. De leerlingen helpen met de neus in de richting van mogelijke oplossingen te gaan staan en de leerlingen kracht bieden om meer te doen wat werkt.

Waar zit ik nu:

6. Ik vind dat ik nu zowel tussen de lessen door als tijdens de les vaak complimenten aan de leerlingen geef. Ook tijdens het zelfstandig werken maak ik nu sneller complimenten, maar ik merk wel dat ik deze vooral geef aan de kinderen die hulp nodig hebben en dus mijn aandacht vragen.

Het volgende kleine stapje:

- Positief/gewenst gedrag tijdens het zelfstandig werken benoemen in de vorm van een compliment. Ook naar aanleiding van goed gedrag van andere leerlingen. Dus ook tussendoor aan de leerlingen die op dat moment niet aan de beurt zijn.

Positief benaderen

De betekenis voor mij:

1. Nooit wat positiefs zeggen, maar juist altijd de nadruk leggen op negatief en ongewenst gedrag.
10. Altijd een positieve benadering hebben. Alleen het goede en gewenste gedrag benadrukken.

Waar zit ik nu:

7. Het eerste kleine stapje betekende voor mij 'Niet focussen op de leerlingen die hun werk niet afhebben, maar juist de leerlingen die wel klaar zijn met hun werk positief benaderen.' Deze stap heb ik bereikt. Ik was me er voor dit onderzoek niet zo bewust van, maar tijdens het onderzoek heb ik me echt op deze positieve manier van benaderen gefocust. Alleen maak ik bij de beoordeling van leerlingen nog steeds gebruik van het 'traditionele' model van het kijken naar het aantal fouten, in plaats van naar het aantal goede antwoorden dat een leerling scoort.

Het volgende kleine stapje:

- De positieve benadering ook gebruiken bij de beoordeling van kinderen. Niet kijken naar het aantal fouten, maar naar het aantal goede antwoorden.

Non-verbaal gedrag toepassen

De betekenis voor mij:

1. Er is geen verband tussen de verbale en non-verbale communicatie.
10. De non-verbale communicatie sluit perfect aan op de verbale communicatie.

Waar zit ik nu:

8½. Ik maak nog steeds veel gebruik van non-verbale communicatie. Ik laat duidelijk in mijn houding en gezichtsuitdrukking zien hoe ik me voel en wat ik wil uitdragen. Ik merk dat ik steeds vaker mijn complimenten benadruk met het gebaar 'duim omhoog'. Op deze manier bekrachtig ik mijn compliment nog een keer extra door het visueel te maken. Maar ik merk dat ik nog lang niet genoeg variatie in mijn stem gebruik om mezelf verbaal nog beter uit te drukken.

Het volgende kleine stapje:

- Meer variatie in stem gebruiken om mijn verbale communicatie nog beter uit te drukken. Met mijn stem accenten leggen en wisselen van toonhoogte, volume en spreesnelheid.

Hoofdstuk 6 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies van het onderzoek opgenomen. Dit doe ik naar aanleiding van de onderzoeksgegevens en de literatuur. Hierbij geef ik een antwoord op de onderzoeksvraag, die ik aan het begin van het onderzoek gesteld heb. Deze luidt als volgt : *Ben ik als leerkracht in staat om oplossingsgericht te werken en wat zijn dan de effecten daarvan op het welbevinden van de kinderen?*

Tenslotte worden aanbevelingen gegeven naar aanleiding van het onderzoek.

6.1 De effecten op het welbevinden van de kinderen

6.1.1 De voormetingen

Uit de voormeting van de Klimaatschaal komt het volgende naar voren:

- ❖ Gemiddelde score kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties: 4,61
- ❖ Gemiddelde score sfeer in de klas: 5,96
- ❖ Gemiddelde score orde in de klas: 5,07
- ❖ Gemiddelde score interactie leerkracht en leerling: 4,71

Uit de voormeting van het schalen komt het naar voren dat de kinderen een 8 geven voor de sfeer in de groep op een schaal van 1 t/m 10.

6.1.2 De nametingen

Uit de nameting van de Klimaatschaal komen de volgende scores naar voren:

- ❖ Gemiddelde score kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties: 5,11
- ❖ Gemiddelde score sfeer in de klas: 6,11
- ❖ Gemiddelde score orde in de klas: 5,39
- ❖ Gemiddelde score interactie leerkracht en leerling: 5,04

6.1.3 Conclusie

- ❖ Verschil in score kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties: + 0,5
Bij dit onderdeel is het grootste verschil zichtbaar. Dit is ook duidelijk in de grafieken terug te zien. In de voormeting waren er nog zes kinderen die de onderlinge leerling-relaties als ondergemiddeld of lager beoordeelden. In de nameting nog maar vier, waarbij de score zeer laag niet meer gegeven wordt. Ook valt op dat, het aantal kinderen die de onderlinge leerling-relaties als zeer hoog beoordeelden, is verdubbeld.
- ❖ Verschil in score sfeer in de klas: + 0,15
Hier is het verschil heel minimaal zichtbaar. De sfeer in de klas had in de voormeting al een score van zeer hoog. Toch zijn er nog vijf leerlingen die de sfeer verbeterd vinden.
- ❖ Verschil score orde in de klas: + 0,32
Opvallend bij deze categorie is dat er in de voormeting maar één leerling de orde in de klas als zeer hoog beoordeelde en in de nameting vijf leerlingen. Verder zijn er in deze categorie geen grote verschillen.
- ❖ Verschil in score interactie leerkracht en leerling: + 0,33
De interactie leerkracht en leerling werd in de voormeting door één leerling ondergemiddeld beoordeeld. In de nameting is dit niet meer het geval. Alle kinderen scoren in de nameting gemiddeld of hoger. Opvallend is dat vier leerlingen in de nameting een zeer hoge score bij dit onderdeel gaven.

Bij de schaalvraag geven de kinderen aan het einde van het onderzoek een 9, op een schaal van 1 t/m 10, voor de sfeer in de groep.

Aan de hand van bovenstaande cijfers kan ik concluderen dat het welbevinden van de kinderen verbeterd is. Zowel uit de schaalvraag en de Klimaatschaal komt dit duidelijk naar voren. Met name het onderdeel kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties en de interactie leerkracht en leerling leidden duidelijk tot een verbetering van het welbevinden. Ik merkte dat het gebruik maken van de schaalvraag kinderen meer inzicht gaf in hun eigen ontwikkeling. Hierdoor gingen de kinderen beter hun best doen om hun eigen gedrag te verbeteren. Ik merkte dat het gebruik maken van een klassenschaal bij het stellen van gezamenlijke doelen niet zo goed werkte. Ten

eerste omdat de kinderen het nog niet gewend waren om met deze methode te werken. Maar ook omdat bepaalde kinderen het voortouw namen en anderen op de achtergrond bleven. Sommige kinderen konden het zich daardoor ook niet eigen maken. Daarom ben ik overgegaan op het individueel schalen, zodat alle kinderen verantwoordelijk werden voor hun eigen handelen. Uiteindelijk heb ik dit ook gekoppeld aan de Coole Kikker², een aanpak die ik vóór het onderzoek ook al in de klas toepaste.

6.2 De leerkracht

Om een conclusie te geven over mijn eigen functioneren als leerkracht en antwoord te geven op mijn onderzoeksvraag 'Ben ik in staat om als leerkracht oplossingsgericht te werken?' maak ik gebruik van de krabbels en de schalen. Ik vind dat de gedragskenmerken 'complimenten geven', 'positief benaderen' en 'non-verbale communicatie' weer kunnen geven of een leerkracht oplossingsgericht werkt. Ik heb op deze gedragskenmerken geschaald in de voor- en nameting n.a.v. de video-opnames.

Uit de voormeting op deze onderdelen blijkt dat ik al bepaalde aspecten van het oplossingsgericht werken beheers. Ik heb opgemerkt uit het schalen van de voormeting dat ik met name al hoog scoor op het gedragskenmerk 'non-verbale communicatie'. Ik heb van nature een open houding, maak vaak oogcontact, gebruik gebaren en knik vaak. Door te knikken laat ik zien dat ik de kinderen volg en het moedigt aan tot vertellen (Oomkes, 2003). Ook zit of sta ik altijd naar de kinderen toegedraaid en is er overeenstemming in wat ik zeg en wat ik uitstraal.

Het gedragskenmerk 'positief benaderen' zit ook boven het gemiddelde. Van nature is mijn werkwijze ook eerder positief dan negatief te noemen. Maar door het uitvoeren van dit onderzoek heb ik nog veel meer geleerd over mijn werkwijze als leerkracht.

Zo is uit de krabbels gebleken dat ik heb geleerd om de zevenstappendans in interactie met de leerlingen in praktijk te brengen. Tijdens het onderzoek heb ik hierin wel de nodige aanpassingen gedaan. Zo heb ik een aantal stappen uitgebouwd,

² Het Coole Kikkerplan is een simpele aanpak om de sfeer in een klas te verbeteren en de kinderen zich meer bewust te laten worden van hun eigen gedrag en dat van hun klasgenoten. Het plan is niet opgezet als een anti-pestproject maar de positieve insteek heeft vaak wel tot gevolg dat ongewenst gedrag, zoals pesten, haast niet meer voorkomt. (Kooijman, A. (1992). *De Coole Kikker*. Geraadpleegd 19 mei 2011, via www.decoolekikker.nl/sfeer.html)

zodat ik deze steeds beter eigen kon maken en makkelijker kon toepassen. Maar ik heb er ook een paar weggelaten, omdat deze voor mij niet werkte. Hierbij hield ik de basisregels van het oplossingsgericht werken in mijn achterhoofd, want zoals Cauffman & van Dijk (2010) aangeven: Als iets niet werkt, doe iets anders..

De zevenstappendans draagt bij tot beter oplossingsgericht werken. Dit komt ook naar voren in de nameting, ik scoor op alle drie de onderdelen hoger.

Concluderend ben ik van mening dat ik voor het onderzoek in beperkte mate al gebruik maakte van bepaalde werkwijzen van oplossingsgericht werken, maar door het onderzoek heb ik mezelf verder ontwikkeld op het gebied van oplossingsgericht werken. Ik heb dit ook gemerkt aan de leerlingen van mijn klas. Door gebruik te maken van de zevenstappendans, positief benaderen en non-verbale communicatie heb ik bijgedragen aan een betere sfeer in de groep. Ik ben dus van mening dat ik zeker in staat ben om oplossingsgericht te werken.

Maar dit betekent niet dat ik al uitgeleerd ben op het gebied van oplossingsgericht werken. Uit de resultaten van de nameting blijkt namelijk dat ik mezelf nog verder kan ontwikkelen op alle drie de gedragskenmerken. En dan vooral op het gebied van complimenten geven. Deze kan ik op nog veel meer momenten inzetten dan ik nu doe. Nu geef ik vooral complimenten als kinderen het contact met mij aangaan, maar ik moet dit positieve contact ook vaker uit mezelf opzoeken. Ook de zevenstappendans biedt nog veel meer mogelijkheden, dan ik tot nu toe heb ik gebruikt. Zoals Cauffman & van Dijk (2010) ook aangeven is het aantal variatiemogelijkheden ongekend. Dus ook op dit gebied valt nog veel te leren en te verbeteren. Verder wil ik mezelf ook nog verder ontwikkelen op het gebied van coaching aan collega's. Ik zou mijn collega's graag kennis laten maken met het oplossingsgericht werken en ze daarbij coachen. Op deze manier hoop ik het oplossingsgericht werken nog beter toe te kunnen passen in de klas, maar ook door te trekken naar de rest van de school.

6.3 Aanbevelingen

- ❖ Oplossingsgericht werken heeft mij geholpen om het welbevinden van de leerlingen te verbeteren. Ik wil andere leerkrachten, waaronder mijn collega's, aanbevelen ook eens met een andere blik (kijken naar oplossingen) naar leerlingen te kijken. Hierdoor hoop ik mijn collega's en andere leerkrachten te inspireren en te stimuleren om over hun eigen benadering na te gaan denken.
- ❖ Doordat ik meerder methodes en/of hulpmiddelen tegelijkertijd heb toegepast in dit onderzoek, is het niet duidelijk welke methodes en/of hulpmiddelen tot de grootste veranderingen hebben geleid in het welbevinden van de leerlingen. Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek zou zijn om het oplossingsgericht werken in kleine stapjes toe te passen en deze methodes onderling te vergelijken. Op deze manier is makkelijker te beoordelen welke methode het meeste effect heeft.
- ❖ Daarnaast merkte ik dat bepaalde onderdelen minder goed bij mijn werkwijze pasten. Zo geeft bijvoorbeeld Berg & Shilts (2005) in de WAWW Methode aan dat zij de beste manier om kinderen te betrekken bij het stellen van doelen het werken met de schaalvraag op klassenniveau. Deze vorm van schalen paste minder bij mij en mijn groep. Ik ben daarom overgestapt op het individuele schalen, wat ook in de WAWW Methode uitgelegd stond, en heb er mijn eigen draai aan gegeven door het te koppelen met de Coole Kikker. Zoals Cauffman & van Dijk (2010) ook beweren: Wat het beste werkt is de krachtbronnen, en dus de eigenaar ervan, in het zonnetje te zetten door er nadrukkelijk aandacht aan te schenken. De aanpak van de Coole Kikker, die ik vóór het onderzoek al in de klas toepaste, paste hier dan ook perfect bij. Dit is dan ook een volgende aanbeveling voor verder onderzoek: Doe wat bij je past en maak het je eigen..
- ❖ Ook wil ik andere leerkrachten aanbevelen om dat wat voor hen goed werkt met anderen te delen. Zoals een basisregel van oplossingsgericht werken al zegt: Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders. (Cauffman & van Dijk, 2010) Door mijn kennis over oplossingsgericht werken en mijn positieve ervaringen met anderen te delen, kan ik anderen motiveren om deze benadering ook in de klas toe te passen, waardoor ook zij hun onderwijs kunnen verbeteren.

Hoofdstuk 7 Evaluatie

Terugkijkend op het onderzoek, heb ik met veel plezier en interesse aan dit onderzoek gewerkt. Het duurde wel even voordat ik een geschikt onderwerp had gevonden, maar uiteindelijk heb ik echt een onderwerp gevonden dat bij mij paste. Ik merkte namelijk dat ik bepaalde zaken eerder positief benader dan dat ik uitga van het negatieve. Ook in vergelijking tot collega's merk ik dat ik kinderen sneller op een positieve manier benader dan op een negatieve manier. Met mijn onderzoek wilde ik dan ook eigenlijk een collega inspireren om met oplossingsgericht werken aan de slag te gaan, zodat zij zou ervaren dat oplossingsgericht werken werkt. Maar hoe kon ik een collega oplossingsgericht coachen als ik zelf nog geen ervaring had met deze benadering? Dit was dan ook de reden dat ik zelf de uitdaging aan ging om het oplossingsgericht werken in de praktijk toe te passen.

Ik heb mijn onderzoek gericht op mijn eigen groep, groep 5/6. Dit is een erg leuke en gezellige groep, maar dat was voor het onderzoek ook al zo. Een paar kinderen zijn soms wel wat drukker, maar over het algemeen zijn deze kinderen sociaal, leergierig en respectvol. Dit weerhield mij niet om het onderzoek toch op deze groep leerlingen te richten, want ik ben er van overtuigd dat het altijd nog beter kan. Misschien heeft de sfeer in de groep wel invloed op de resultaten van het onderzoek gehad, want er hebben nu geen hele grote veranderingen plaatsgevonden. En natuurlijk blijft het een wisselwerking. Is het de kip of het ei? Als je al positief voor de klas staat, heeft het invloed op de leerlingen en de sfeer in de groep. Na dit onderzoek kan ik wel zeggen dat ik toch echt met een andere blik ben gaan kijken. Ik ben nog meer gericht op positieve zaken en kijk sneller naar de oplossing. Zo ben ik ook minder gericht op fouten, maar let ik juist op wat goed gaat. Verder vraag ik niet meer aan de kinderen wie het werk nog niet af heeft, maar leg ik de nadruk op de kinderen die het wel afhebben. Maar dit heeft wel even z'n tijd nodig gehad. In het begin was het echt niet zo makkelijk als dat het nu klinkt. Zoals Cauffman & van Dijk (2010) ook schrijven: "Hoewel de oplossingsgerichte benadering op een simpel model stoelt, is de toepassing niet altijd eenvoudig." Dit kan ik dan ook beamen, want het klinkt misschien simpel, maar het in de praktijk toepassen vergt wel wat meer. In de eerste week van mijn onderzoek leek het ook wel of dat ik juist meer gefocust was op het negatieve. Voor mijn gevoel lieten ineens heel veel kinderen negatief/ongewenst

gedrag zien, terwijl ik dat juist moest negeren. Na die eerste week zag ik het dan ook niet echt zitten om op een oplossingsgerichte manier verder te gaan. Maar na weer wat theorie gelezen te hebben, kwam ik erachter dat ik het ongewenste gedrag ook niet hoefde te negeren. Zo las ik dat oplossingsgericht werken niet inhoudt dat je probleemfobisch moet worden, want het kan voor anderen een manier zijn om dichterbij jou te komen (Cauffman & van Dijk, 2010, p. 17). Ook in de WAWW- methode kwam naar voren dat je bij negatief/gewenst gedrag best mag ingrijpen, maar dat je daarbij dan wel het gewenste gedrag benoemt. Dit gaf mij meer vertrouwen om door te gaan, want negatief gedrag negeren was voor mij (zeker in het begin) een te grote stap. Het benoemen van het gewenste gedrag hielp mij om kinderen op hun gedrag aan te spreken. Ik kwam er ook achter dat het echt werkt om bij het aanspreken van de kinderen het gewenste gedrag te benoemen.

Ook in overleg met collega's bekijk ik de zaken sneller van de positieve kant en probeer ik hen ook de positieve kant te laten inzien. Daarnaast heeft mijn onderzoek ook invloed gehad op mijn privéleven. Niet dat ik nooit meer klaag, maar ik merk wel dat zodra ik begin te klagen mezelf al terugfluit en er een positieve draai aan probeer te geven. Dit doe ik ook steeds vaker in gesprek met anderen. Ik probeer sneller de positieve kanten te benadrukken en het negatieve op een zijspoor te zetten.

Zoals ik in hoofdstuk 4 al beschreef, viel mijn onderzoek onder de specifieke onderzoeksvorm: actieonderzoek. "Binnen dit concept is het van belang dat de leraar een onderzoekende houding ontwikkelt ten aanzien van zijn dagelijks werk. Zijn uiteindelijke doel moet steeds zijn dat er resultaten worden geboekt die het eigen onderwijs, en soms ook dat van anderen, blijvend verbeteren. (Kallenberg, 2007, p. 64 en 65) Dit is ook wat ik wil. Ik wil het oplossingsgericht werken voortzetten en blijven verbeteren, want ook al ben ik al een heel eind, ik ben er nog lang niet. De komende tijd wil ik me op verschillende onderdelen nog verder ontwikkelen. Zo wil ik de beoordeling van kinderen voortaan ook positief benaderen door niet te kijken naar het aantal fouten, maar naar het aantal goede antwoorden. Verder wil ik tijdens het zelfstandig werken vaker positief/gewenst gedrag benoemen in de vorm van een compliment. Dit naar aanleiding van goed gedrag van leerlingen die goed aan het werk zijn. Ik merk namelijk dat ik momenteel nog vooral mijn aandacht richt op de kinderen die mijn aandacht vragen. Ook wil ik nog meer variatie in mijn stem gebruiken om mijn verbale communicatie nog beter uit te drukken, zodat ik met mijn

stem accenten kan leggen en kan wisselen van toonhoogte, volume en spreesnelheid.

Met de kinderen wil ik blijven schalen. Hierbij wil ik eerst het individueel schalen doorzetten, zodat de kinderen er nog wat meer in thuis raken. Zo hoop ik dat ik over een paar weken het schalen op klassenniveau makkelijker in kan zetten, waardoor de samenwerking tussen kinderen bevorderd wordt.

Maar zoals ik in de inleiding al had vermeld had ik nog een doel aan het einde van dit onderzoek, namelijk het onder de aandacht brengen van oplossingsgericht werken bij mijn collega's en ze motiveren om met deze methode aan de slag te gaan. Dit wil ik dan ook zeker gaan realiseren. Samen met een collega, die de afgelopen maanden de cursus 'Oplossingsgerichte gespreksvoering' gevolgd heeft, heb ik afgesproken om het oplossingsgericht werken onder de aandacht te gaan brengen. Wij willen door middel van een presentatie, waarbij ik inga op de onderwijspraktijk en zij ingaat op gespreksvoering, het team kennis laten maken met oplossingsgericht werken. Ik wil ze hierbij de dvd 'Classroom Solutions: WOWW Approach' van Insoo Kim Berg en Arnoud Huibers laten zien, omdat het mij tot veel nieuwe inzichten heeft gebracht en ertoe heeft geleid dat ik zelf met deze methode aan de slag ben gegaan. Op deze manier hoop ik mijn collega's ervan te overtuigen dat oplossingsgericht werken werkt en dat ook zij ermee aan de slag zullen gaan.

Literatuurlijst

- ❖ Basisschool de Biedonk. (schooljaar 2010-2011). *Schoolgids van basisschool de Biedonk*. Binnengehaald april en mei 2011, van http://www.biedonk.nl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&Itemid=29
- ❖ Berg, I.K. & Shilts, L. (2005). *Oplossingen in de klas; De WAWW Methode*. Utrecht: BFTC Press
- ❖ Berg, I.K. & Huibers, A. (2007). *DVD Classroom Solutions; WOWW Approach*. The Netherlands. Solutions Centre.
- ❖ Bodien, G. (2009). *De schaalvraag*. Binnengehaald 23 mei 2011, van <http://oplossingsgerichtwerken.blogspot.com/2009/02/de-schaalvraag.html>
- ❖ Kaufmann, L. & Dijk, D.J. van (2010) *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma
- ❖ Donkers, A. (2010). *Klimaatschaal.nl; Hoe leuk is mijn klas?* Binnengehaald maart, april en mei 2011, van <http://www.klimaatschaal.nl/>
- ❖ Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen – Apeldoorn. Garant.
- ❖ Hoefs, C. (2007). *Complimentenspel*. Binnengehaald maart 2011, van <http://leermiddel.digischool.nl/po/leermiddel/5758797531abceed7e5cd7190b5539b2>
- ❖ Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., Scheepsma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek; Een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen. ThiemeMeulenhoff.

- ❖ Kooijman, A. (2007). *De Coole Kikker*. Binnengehaald schooljaar 2008-2009, 2009-2010 en 2010-2011, via <http://www.decoolekikker.nl/het-coole-kikkerplan.html>
- ❖ Liquid Development C.V. (2011). *Sometics*. Binnengehaald maart 2011, van <http://www.sometics.nl/>
- ❖ Oomkes F. (2003). Nonverbale communicatie: woordenloze waarheid. *Training als beroep, Onderwijsversie*. In Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg. *Module student; Intern begeleider en communicatie*, (reader). Tilburg. Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.
- ❖ Tielemans, E. (2004). *Energize II*. Amstelveen. Lions Quest.

Bijlage 1: De Klimaatschaal

De vragenlijst van de Klimaatschaal bestaat uit een algemeen gedeelte dat gaat over het klimaat in de klas of groep van de leerling en een specifiek gedeelte dat gaat over de leraar waarover de leerling deze vragenlijst moet invullen. Het algemeen deel bestaat uit 16 vragen waarin leerlingen kunnen aangeven hoe ze het pedagogisch klimaat (sfeer in de klas en onderlinge leerling-relaties) in hun klas ervaren en een specifiek deel van 17 vragen welke betrekking heeft op een of meerdere lera(a)r(en) (orde in de klas en interactie met leerlingen) van deze klas (Donkers, 2009, p. 1).

In figuur 1 ziet u het algemene gedeelte van de vragenlijst.

Klimaatschaal 2008

© J. Jeninga en A. Donkers, 2008

Algemeen gedeelte over je klas		(bijna) nooit	soms	regel- matig	vaak
1	Ik vind mijn klas leuk	1	2	3	4
2	Leerlingen in deze klas maken ruzie met elkaar	1	2	3	4
3	Ik kan goed met de meeste klasgenoten opschieten	1	2	3	4
4	Er zijn leerlingen in onze klas die spullen van anderen kapot maken	1	2	3	4
5	Bij moeilijkheden word ik door klasgenoten geholpen	1	2	3	4
6	Er zijn leerlingen uit onze klas die elkaar buiten schooltijd lastig vallen	1	2	3	4
7	Er zijn leerlingen in deze klas die elkaar uitschelden	1	2	3	4
8	In deze klas worden leerlingen gepest	1	2	3	4
9	In deze klas roddelen leerlingen over elkaar	1	2	3	4
10	Er zijn leerlingen in onze klas die elkaar wel eens slaan of schoppen	1	2	3	4
11	Ik voel me in deze groep op mijn gemak	1	2	3	4
12	Ik voel dat ik bij deze groep hoor	1	2	3	4
13	Ik werk graag samen met een klasgenoot aan een opdracht	1	2	3	4
14	Ik vind de leerlingen in mijn klas aardig	1	2	3	4
15	In deze klas word je uitgelachen als je een verkeerde vraag stelt	1	2	3	4
16	Ik denk dat mijn klasgenoten mij wel aardig vinden	1	2	3	4

Figuur 1. Algemeen gedeelte vragenlijst Klimaatschaal.

Hieronder in figuur 2 ziet u het specifieke gedeelte (over de leraar) van de vragenlijst.

Klimaatschaal 2008

Specifiek gedeelte over leraar (naam invullen):

hij/zij geeft het vak:

		(bijna) nooit	soms	regel- matig	vaak
1	Er wordt in deze klas bij deze leraar veel lawaai gemaakt tijdens de lessen	1	2	3	4
2	Ik heb graag les van deze leraar. De lessen van deze leraar vind ik prettig	1	2	3	4
3	Omdat het zo onrustig is tijdens de les van deze leraar kan ik in deze klas moeilijk opletten	1	2	3	4
4	Ik vind dat de lessen bij deze leraar rommelig verlopen	1	2	3	4
5	Ik vind deze leraar aardig	1	2	3	4
6	Het kost deze leraar veel tijd om de klas rustig te krijgen	1	2	3	4
7	Deze leraar vindt het leuk om aan onze klas les te geven	1	2	3	4
8	Deze leraar heeft een goede bui	1	2	3	4
9	Deze leraar zegt regelmatig dat de leerlingen goed gewerkt hebben	1	2	3	4
10	Bij deze leraar is het rustig tijdens de les	1	2	3	4
11	Deze leraar stelt de leerlingen op hun gemak als ze een proefwerk moeten maken	1	2	3	4
12	Bij deze leraar is het in de klas is het rustig genoeg om vlug met de les te beginnen	1	2	3	4
13	Bij deze leraar kan ik met mijn problemen terecht	1	2	3	4
14	Deze leraar besteedt voldoende tijd aan alle leerlingen	1	2	3	4
15	Deze leraar laat duidelijk merken als je iets goed hebt gedaan	1	2	3	4
16	Deze leraar heeft belangstelling voor de leerlingen	1	2	3	4
17	Deze leraar helpt je als je iets niet kan	1	2	3	4

Bedankt voor het invullen!

Figuur 2: Specifiek gedeelte vragenlijst Klimaatschaal.

Bijlage 2: Woordspin 'een goede sfeer'

Bijlage 3: Uitwerking observatieschema (beginsituatie)

Datum: 16 maart 2011

Wat gebeurt er?	Wat deed ik?	Hoe ging dat?	Hoe nu verder?
Ik ben een klassikale instructie aan groep 5 aan het geven over de getallen t/m 100.000, hierbij maak ik gebruik van de getallenlijn. Samen met de kinderen proberen we de juiste getallen op de goede plaats in de getallenlijn te zetten.	Tijdens deze instructie gaf ik vaak complimentjes, zoals 'heel goed' of 'super'. De complimentjes gaf ik nadat een leerling het goede antwoord heeft gegeven.	Het valt me op dat ik vaak complimentjes geef nadat een kind een goed antwoord geeft. Dit voelt ook heel natuurlijk. Het hoort bij mijn manier van lesgeven en reageren. Wel merk ik dat ik dus eigenlijk vooral de aandacht leg op de goede antwoorden die een leerling geeft.	Complimenten geven ook naar aanleiding van goed gedrag van de leerlingen.
Ik maak tijdens de instructie ook gebruik van gebaren om de kinderen te stimuleren en te motiveren.	Ik deed tijdens de instructie ook een keer mijn duim omhoog om aan te geven dat de leerling het goed gedaan had.	Ik vind het goed om positieve feedback op verschillende manieren naar de leerlingen te uiten. Het is goed om dit eens af te wisselen met een positief gebaar.	Gebruik blijven maken van positieve, stimulerende en motiverende gebaren.

Een leerling loopt tijdens mijn instructie door de klas heen.	Ik negeerde de leerling en ging er niet verder op in.	In dit geval werkte het om het gedrag van de leerling te negeren. Hij was op dat moment ook geen storende factor, dus liet ik het toe. Na ongeveer een minuut ging hij ook uit zichzelf weer naar zijn eigen plaats.	Ongewenst gedrag niet meteen benoemen, maar eerst proberen te negeren. Hierdoor krijgt het ongewenste gedrag geen aandacht en is het niet meer interessant om het te blijven vertonen.
Een leerling staat bij zijn plaats, terwijl de andere kinderen netjes op hun stoel zitten.	Ik vraag de leerling of hij wil gaan zitten.	Nadat ik aan de leerling vroeg of dat hij wilde gaan zitten, ging hij meteen op zijn plaats zitten.	Ongewenst gedrag niet benoemen, maar gewenst gedrag benoemen. Dit schept duidelijkheid.
Na de rekeninstructie, mag iedereen alles opruimen, ook groep 6. Zij hebben tijdens de rekeninstructie zelfstandig gerekend.	Nadat ik klaar ben met de instructie vraag ik aan groep 6 wie er nog niet klaar is met rekenen. Daarna vraag ik aan deze leerlingen hoe het komt dat ze nog niet klaar zijn.	Niet goed. Ik ben aan het focussen op de kinderen die het niet af hebben, terwijl 15 van de 17 kinderen het wel af hebben.	Na het zelfstandig werken vragen naar de positieve kanten, zoals 'Wie heeft het rekenen helemaal af?' Naar aanleiding hiervan complimenten geven, zodat het positieve benadrukt wordt.
Klassikale taal instructie voor zowel groep 5 als	Vooraf had ik gezegd dat de kinderen het nog	De kinderen leggen na mijn reactie hun potloden en	Gewenst gedrag van een leerling of een paar leerlingen

groep 6. Ik leg de opdrachten, die de kinderen daarna zelfstandig moeten maken, even kort uit.	niet mochten invullen, maar tijdens de instructie waren er toch een aantal kinderen die dat wel deden. Hierop gaf ik de reactie 'Ik zie toch weer kinderen het invullen...Leg die potloden en pennen eens weg'	pennen neer, zodat ze het niet meer in kunnen vullen. Ik merk dat ik in dit geval toch weer te veel let op de kinderen die ongewenst gedrag vertonen.	benoemen. Dit leidt vaak tot meer gewenst gedrag.
Een leerling, die vaak door de klas roept, steekt zijn vinger op tijdens de taal instructie om antwoord te geven.	Ik geef meteen een compliment aan de leerling: 'M. heel goed jouw vinger!'	De leerling die het compliment kreeg, zie je naderhand ook even stralen. Het geeft de leerling een fijn gevoel. Ik had dit compliment misschien nog wel wat duidelijker kunnen formuleren in: 'heel goed dat je je vinger opsteekt'.	Goed gedrag meteen benoemen in een compliment.
Groep 6 is zelfstandig aan het werk met taal. Groep 5 krijgt ondertussen instructie begrijpend lezen. Tijdens de	Ik leg mijn instructie bij groep 5 even stil en richt me tot groep 6: 'Groep 6, wij zijn zelf aan het werk. Wij weten nou heel goed wat we	Het is goed dat ik hier niet het negatieve benoem, maar dat ik me richt op de gewenste situatie.	Tijdens mijn onderzoek moet ik er op letten dat ik me niet meer te veel focus op negatief/ongewenst gedrag. Dit betekent niet dat ik

instructie zijn er een aantal leerlingen van groep 6 aan het kletsen	moeten doen, dus wij gaan het zelfstandig maken. Ik heb net alles uitgelegd.'		dit gedrag altijd moet negeren, maar dat als ik me op ongewenst gedrag richt, aangeef welk gedrag gewenst is.
Tijdens de video-opname maak ik ook gebruik van non-verbaal gedrag. Zo kun je goed terugzien dat ik non-verbaal gedrag gebruik om mijn verbale communicatie te ondersteunen en te reguleren.	Ik maakte vaak oogcontact, gebruikte gebaren en knikte vaak. Ook vind ik dat ik een goede ontspannen lichaamshouding had. Ik zat of stond naar de leerlingen toegedraaid en maakte een open indruk. Er was overeenstemming in wat ik zei en wat ik uitstraalde.	Ik vind dat ik een goede lichaamshouding heb. Ik sta open voor de ander laat door mijn lichaamstaal zien dat ik geïnteresseerd ben.	Lichaamstaal gebruiken om mijn positieve benadering nog meer te bekrachtigen.

Bijlage 4: Uitkomsten sociogram Sometics

Op sociaal gebied zijn vier leerlingen populair³ in de groep en acht leerlingen verstoten⁴ uit de groep. LE en SK zijn geen enkele keer positief gekozen en RB, SH, RH, FK, WM, ER en LV geen enkele keer negatief. Dan zijn er ook nog enkele negatief-positief gevallen, hierbij heeft de eerste leerling de tweede negatief gekozen en de tweede leerling de eerste positief. Dit zijn SH en TR, GR en MS, GR en JW, ER en SK, ER en TR. (zie onderstaande figuur)

groep 5.02-6.02, Maart2011 (sociaal), 28-3-2011

[illegible]

Legenda:	
V	Positief
X	Negatief

³ Een kind is populair in de groep binnen Sometics als vier of meer kinderen hem/haar positief kiezen.

⁴ Een kind is verstoeten uit de groep binnen Sometics als vier of meer kinderen hem/haar negatief kiezen.

Op werkgerelateerd gebied zijn zes leerlingen populair in de groep en zeven leerlingen verstoten uit de groep. LE wordt geen enkele keer positief gekozen en RB, BK, SH, RH, FK, ER en LV geen enkele keer negatief. Dan zijn er ook op dit gebied enkele negatief-positief gevallen, waarbij de eerste leerling de tweede negatief gekozen heeft en de tweede leerling de eerste positief. Dit zijn GR en MW, ER en SK, ER en TR, LV en SH, MW en LE. (zie onderstaande figuur)

groep 5.02-6.02, Maart2011 (werkgerelateerd), 28-3-2011

|--|

Legenda:	
V	Positief
X	Negatief

Na beide schema's vergeleken te hebben valt het mij op dat er meer leerlingen op sociaal gebied positief voor elkaar kiezen dan op werkgerelateerd gebied. Verder zijn er op werkgerelateerd gebied meer populaire leerlingen en minder leerlingen verstoten uit de groep.

Bijlage 5: Twee opstellen van groep 5/6

Wie ben ik in de klas?

Hoi,

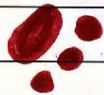
Ik ben 5 25

Ik ben een reutig meisje maar ik kan goed kleden en ik heb bijna altijd een lach op mijn gezicht. Ik zit in groep 6.03 het is daar een gerellige boel, dus ik heb vaak zin om naar school te gaan. Soms ben ik een beetje afgeleid. Ik ben goed in knutselen. Ik vind het ook leuk als we gaan gymen en als de ringen of de touwen er hangen ben ik niet te remmen. Wat ik niet zo leuk vind is taal, over al moet ik bij zijn ik wil wel niets missen. Ik en mijn vriendinnen liggen we vaak in een deuk. Soms durf ik niets te vragen. Als het pauze is ben ik een van de laatste. Soms schrijf ik heel mooi en als ik geen zin in schrijven dan schrijf ik snel. Ik kan goed tekenen. Als ik voor de klas moet komen staan ben ik wel eens verward.

Ik ben 10 jaar

Breuke wint ik leuk

Ik vind het fijn als de juf mee
doet op het bord omdat ik het
dan beter snap. Ik vind het
leuk om te tekenen dus ik
vind het leuk om naar school
te gaan.

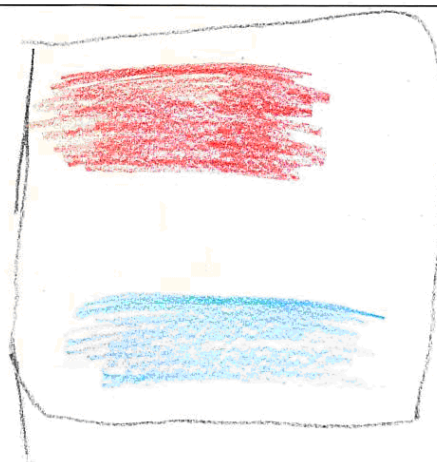
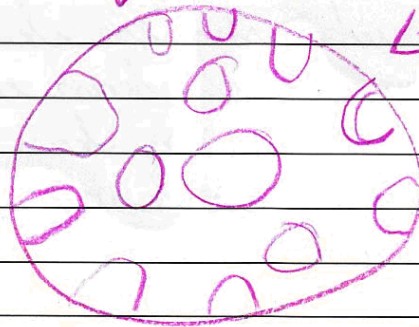
StarreBos

Ik ben M S
Ik vind school saai. Omdat we de
hele tijd moeten werken. En zit in
groep 5. Ik zit het liefst in een groepje
met D en B en R. ~~gongen~~
En ik ben een jongen. Ik vind gym leuk.
Omdat ik hou van sporten en dan doe
je dat veel. Daar hou ik van. En ik ben
goed in rekenen. En ik ben slecht in
spelling en taal. Ik hou van voetbal.
Ik roep veel door de klas. En kan mooi
schrijven. En ben 9 jaar. Ik vind spelling
saai en taal saai en lezen saai.
Ik ben niet rustig en ik hou van
samen werken. Ik kan echt niet
lang stil zitten. En kan niet goed
luisteren. Ik werk hard in de klas.
Ik vind leuk om in de klas te
doen spelletjes en computeren.
Ik werk graag samen met D
En ik heb een klein brachtje
hij heet S hij
is vutand en grappig hij is 7 jaar.
Ik vind deze klas leuk. Omdat we
een leuke en gezellige klas hebben.

En een grappige klas hebben.
Omdat er veel grappige mensen zijn.
Jammer dat wij de ekleunster enaar
kleunster groep hebben groep 502.
Ik vind Willy super leuk en Dennis
ook Ik vind niet alles leuk bijvoorbeeld
spelling taal en lezen. Ik vind Pauze leuk
en rekenen en schrijven leuk mijn
beste vriend is D

Voetbal

Bijlage 6: Uitwerking krabbels

Week 1: 21 maart t/m 24 maart 2011 (25 maart: studieverlof)

Wat was ik van plan om uit te proberen?	Wat is er volgens mij feitelijk gebeurd?	Wat roept dit bij me op? (Wat denk ik erbij? Wat voel ik erbij? Wat bevalt me niet? Wat wil ik anders hebben?)
Contact leggen	's Morgens ging ik bij de deur staan om alle kinderen meteen te begroeten bij het naar binnen komen. Ook nam ik de tijd om even met de kinderen te kletsen, voordat we aan de les begonnen.	Doordat ik zelf meer tijd nam om de kinderen te verwelkomen, ontstonden er vrij snel korte gesprekjes met de kinderen. Dit gaf mijzelf en de kinderen een prettig gevoel. Ook merkte ik dat een paar kinderen, die in de kring niet graag praten, op deze manier makkelijker een praatje komen maken. Ik probeerde dit voorheen ook wel te doen, maar vaak was ik dan toch nog met andere dingen bezig. Hier wil ik de komende tijd dan ook meer aandacht op vestigen, want zoals Cauffman & van Dijk (2010) aangeven: <i>'Als iets werkt, doe er meer van'</i> .
Context verkennen	Om meer helderheid over de achtergrond van de leerlingen te krijgen heb ik met een aantal leerlingen individuele gesprekjes gevoerd. Hierbij heb ik gekozen voor de wat stillere leerlingen, die uit zichzelf niet vaak	Het was heel verhelderend om op deze manier wat meer over de leerlingen te weten te komen. Ook viel het me op dat de leerlingen het wel prettig vonden om eens over andere dingen te kletsen. Eigenlijk zou ik hier aan het begin van het jaar voor elke leerling even tijd voor moeten nemen, want je komt zoveel

	vertellen.	meer te weten en krijgt sneller een band met een kind. Ik merk dat ik dit zelf ook heel fijn vind om op deze manier intensiever contact met de leerlingen te krijgen, maar door tijdgebrek lukt het vaak niet om het te realiseren. Een leerdoel voor mij is elke dag, al is het maar vijf minuten, vrij maken voor individuele gesprekjes.
Doelen stellen	In gesprek met de klas doelen gesteld, maar ook in gesprek met de leerlingen individueel. Zo ben ik in gesprek gegaan met de klas met de doelstellingsvraag: 'Wat moeten we vandaag bespreken, zodat het gesprek nuttig zal zijn voor de hele klas?' De kinderen wisten in het begin niet zo goed wat ze met de doelstellingsvraag aan moesten, want niemand stak zijn vinger op. Dus ging ik er wat dieper op in door te vragen of er kinderen waren die graag iets in de klas wilde bespreken. Over iets wat goed gaat of wat niet zo goed gaat, etc. Hierna	Ik probeerde zoveel mogelijk naar de kinderen te luisteren en vroeg ook aan hen wat ze anders wilden of hoe ze het wilden verbeteren. Ik merkte dat hierdoor meer kinderen mee gingen denken. De vraagstelling vond ik niet zo bij mij passen. Ik had beter van te voren een eigen versie van deze vraag kunnen maken. Tijdens de individuele gesprekken deed ik dit wel door de vraag te stellen: 'Wat zou jij graag met mij willen bespreken, zodat je er echt iets aan hebt?' Deze vraag paste meer bij me, waardoor het gesprek ook natuurlijker verliep. Ik merkte tijdens deze gesprekken dat de kinderen het fijn vonden om zelf hun doel te stellen. De meeste kinderen konden heel goed aangeven waar ze het over wilden hebben. Zo vond ik het heel mooi hoe een leerling uit de klas zelf al een oplossing had voor een probleem en

	staken wat kinderen hun vinger op en kwamen een aantal onderwerpen ter sprake, zoals je vinger opsteken voordat je iets wilt zeggen.	dat graag aan mij voor wilde stellen. Wel waren er ook een paar leerlingen die niet zo goed wisten wat ze met mijn vraag aan moesten. Zij hadden wat meer sturing nodig. Sommige kinderen vinden het denk ik ook wel spannend en zijn wat onzeker om zelf hun doelen te bepalen. Ze zijn het ook niet gewend om zo benaderd te worden. Ik denk dat door vaker gebruik te maken van deze vorm het steeds makkelijker zal worden en dat ook de onzekere kinderen hun eigen doelen kunnen stellen.
Sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren	Het is me vandaag niet gelukt om samen met de kinderen op zoek te gaan naar hun krachtbronnen.	Vandaag zijn de kinderen veel zelfstandig aan het werk geweest. Ik heb wel een paar keer een instructie gegeven, maar ik kon hierbij geen situaties vinden waarbij ik de sterke punten van een leerling kon markeren. Ik vond het dan ook moeilijk om een geschikte situatie te vinden, waarin ik deze stap toe kon passen. Een leerdoel voor de komende tijd is het zoeken van geschikte momenten voor het sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren

Week 2: 28 maart t/m 1 april 2011

Wat was ik van plan om uit te proberen?	Wat is er volgens mij feitelijk gebeurd?	Wat roept dit bij me op? (Wat denk ik erbij? Wat voel ik erbij? Wat bevalt me niet? Wat wil ik anders hebben?)
Complimenten geven	Ik heb de hele dag door veel complimentjes aan de kinderen gegeven. Vooral tijdens de instructie geef ik veel complimentjes aan de kinderen die goed meedoen.	Ik merk dat het voor mij heel natuurlijk is om complimentjes te geven. Het hoort bij de manier hoe ik lesgeef. Wel valt het me op dat ik vooral complimentjes geef tijdens de instructie. Op die momenten ben ik in interactie met de leerlingen en vind ik het makkelijker om de kinderen een schouderklopje te geven. Een leerdoel voor mij voor de komende tijd zou zijn om het complimenten geven ook tijdens het zelfstandig werken in de praktijk te brengen.
Differentiatie-mogelijkheden aanreiken.	Op het einde van de dag samen met de kinderen geschaald op het doel 'vinger opsteken'. De meningen van de kinderen lagen zeer uiteen. De kinderen kwamen dan ook op het idee om het gemiddelde van de cijfers uit te rekenen en de uitkomst hiervan op de schaal te zetten.	Ik vond het schalen op de klassenschaal niet zo goed verlopen. Ik heb het gevoel dat het voor de kinderen nog te moeilijk is om tot een gezamenlijk cijfer te komen. Ik krijg ook niet het gevoel dat ze zich op deze manier met z'n allen verantwoordelijk voelen en dat ze er allemaal even gemotiveerd voor zijn. De kinderen zijn dit ook helemaal nog niet gewend, waardoor ik het gevoel heb dat sommige kinderen maar wat zeggen. Terwijl ik het juist belangrijk vind dat de kinderen een individuele verantwoordelijkheid krijgen en leren

		hoe ze hun eigen ontwikkelingen op een schaal van 1 t/m 10 kunnen herkennen en beïnvloeden. Ik wil dan ook eerst terug pakken op een individuele schaal.
Op de toekomst oriënteren	Vandaag heb ik in een individueel gesprekje met een kind de mirakelvraag toegepast. Aan de hand van de opstellen die de kinderen over zichzelf geschreven hadden, had ik één kind uitgekozen voor een gesprekje. Ik zei in eerste instantie tegen het kind dat ik gelezen had dat hij het helemaal niet leuk vond op school. Daarna stelde ik hem de mirakelvraag op mijn eigen manier: 'Het is vandaag woensdag en je zit nu op school. Om half vier ga je naar huis en ga je..... Wat ga je doen? (voetballen) En ga je voetballen. Later op de avond ga je naar bed en ga je slapen. Stel je voor dat terwijl je slaapt er een wonder gebeurd, maar jij weet dat niet, want je	Ik vond deze stap vooral geschikt om in te zetten bij individuele gesprekken. Ik had er dan ook voor gekozen om het in een individueel gesprek uit te proberen. In eerste instantie voelde het een beetje onwennig om op deze manier iets aan een kind te vragen. Maar doordat ik de vraag naar mijn eigen idee aangepast had, was het ook wel leuk om op deze manier iets te vragen. Het voelde meer alsof ik een verhaaltje aan het kind begon te vertellen, waarin hij ook meedacht. Het kind vond het in het begin moeilijk om zich een voorstelling te maken en werd wat lacherig. Maar door hem te motiveren werd hij serieuzer en ging hij er daarna ook goed op in. Het was me goed bevallen om dit in een één op één situatie te gebruiken en ik wil dit dan ook vaker toe gaan passen. Toch denk ik dat ik het ook wel in een hele klas kan toepassen in groepsgerichte situaties. Ik wil dit dan ook zeker een keer inzetten.

	slaapt. Dat wonder zorgt ervoor dat je het voortaan altijd leuk vindt op school. Morgenochtend word je dan wakker zonder dat je weet wat er precies is gebeurd. Hoe zou jij dan merken dat het wonder gebeurd is?	
Contact leggen	's Morgens stond ik voor in de klas om de kinderen meteen te verwelkomen en te begroeten. Ook nam ik de tijd voor de kinderen en de ouders door met hen in gesprek te gaan.	Doordat ik dit al vanaf vorige week elke dag doe, merk ik dat kinderen sneller naar me toe komen om even iets te vertellen. De drempel om naar mij toe te komen is voor mijn gevoel niet zo groot meer. Dit geeft me een goed gevoel. Door de dag op deze manier te beginnen, ben ik ontspannen en krijg ik goede zin.
Context verkennen	Vandaag en de afgelopen week elke dag even tijd gemaakt voor een individueel gesprekje. Vandaag gesprekje gehad met een leerling, die maandag in de kring niet meer aan de beurt kon komen. Zij mocht tijdens het gesprekje over het weekend vertellen. Af en toe stelde ik haar tussendoor wat vragen.	Het was heel leuk en gezellig om een keer gezellig met één leerling over het weekend te praten. Hierdoor was het ongedwongen en liet ik merken dat ik geïnteresseerd was. Ik denk ook dat je hierdoor een nog betere band met het kind krijgt en dat het kind meer vertrouwen in mij krijgt. Wel voelde ik me ook wel een beetje schuldig. Ik liet de kinderen in de klas zelfstandig werken en even alleen, om een gezellig gesprekje te voeren. Ik vind dat deze stap van de zevenstappendans vooral in het begin van het jaar aanbod moet

		komen om de kinderen beter te leren kennen en een band met ze op te bouwen. Zoals Cauffman & van Dijk (2010) beschrijft: naarmate je meer ervaring opdoet in deze oplossingsgerichte dans, zul je merken dat het niet steeds nodig is om alle danspassen in elke situatie te gebruiken: hoe minder stappen om tot een oplossing te komen, hoe beter! Ik vind het in de komende weken niet nodig om me nog specifiek op deze stap te richten. Daarmee laat ik deze stap niet helemaal weg, want ik gebruik de stap bijvoorbeeld elke maandag in het kringgesprek, waarbij de kinderen over het weekend mogen vertellen. Maar ook tussendoor kan ik deze stap inzetten om interesse in de kinderen te tonen. Zo kan ik de laatste vijf minuten van een gesprekje gebruiken om bijv. over het weekend te kletsen.
--	--	--

Week 3: 4 april t/m 8 april 2011

Wat was ik van plan om uit te proberen?	Wat is er volgens mij feitelijk gebeurd?	Wat roept dit bij me op? (Wat denk ik erbij? Wat voel ik erbij? Wat bevalt me niet? Wat wil ik anders hebben?)
Doelen stellen	Vandaag met de kinderen een nieuw doel gesteld voor de komende week. Ook de individuele schalen geïntroduceerd. Aangegeven dat de kinderen vanaf vandaag elke ochtend hun voorspelling, d.m.v. een cijfer op de schaal, op een scorelijst zetten en aan het einde van de dag de uitslag.	Het gaf me een beter gevoel om vanaf nu individueel te gaan schalen. Ik vind dat de kinderen ook een stukje verantwoordelijkheidsgevoel moeten krijgen en dat ze leren mede verantwoordelijk te zijn aan de sfeer in de groep. Ik vond het fijn om te zien dat de kinderen enthousiast werden. De kinderen wilden de scorelijst dan ook meteen invullen. De komende tijd wil ik me gaan richten op het individueel schalen, zodat de kinderen het meer eigen kunnen maken.
Sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren.	Vandaag heb ik het sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren toegepast in een oplossingsgericht gesprek met een kind uit de klas. Ik heb hiervoor gebruik gemaakt van het Kinderkwaliteitenspel. Samen met het kind heb ik de kaartjes van het spel doorgenomen. Elke keer als hij op het kaartje een vaardigheid zag waarin hij	Het was ontzettend leuk en interessant om op deze manier met een leerling in gesprek te gaan. Door middel van het kwaliteitenspel kwamen duidelijk de sterke kanten (krachtbronnen) van de leerling naar boven en dat was ook mijn doel van vandaag. Ik vond het heel prettig om gebruik te maken van het kwaliteitenspel, omdat zo het gesprek heel makkelijk op gang kwam en het voor het kind ook een leuke werkvorm was. Ook vond ik het mooie hiervan, dat in één oogopslag

	goed was, legde hij dit aan de linkerkant van de tafel. De vaardigheden waarin hij minder goed was legde hij rechts op de tafel en de vaardigheden waarbij hij twijfelde in het midden. Uiteindelijk bekeken we samen de tafel met de kaartjes. Ik vroeg hem welke vaardigheid hij nog graag wilde leren. Hierop pakte hij het kaartje met de vaardigheid 'zelfstandig werken' en legde uit dat hij dat nog wel heel moeilijk vond, maar dat hij dat graag wilde leren. Samen gingen we op zoek naar vaardigheden, die hem hierbij zouden kunnen helpen. Zo haalden we de vaardigheid luisteren eruit.	duidelijk te zien was, welke kwaliteiten het kind allemaal heeft. Van de 20 kaartjes lagen er 12 bij zijn kwaliteiten. Ik kon hier dus ook makkelijk de nadruk op leggen door te zeggen: 'Wauw, wat kan jij veel dingen goed'. Ook was dit middel voor de leerling heel duidelijk. Hij kon ook prima verwoorden wat hij nog graag wilde leren en welke kwaliteiten hij daar bij kon gebruiken. Ik zag dat het kind daardoor ook meer vertrouwen kreeg. Het lijkt me ook heel zinvol om deze werkvorm eens met de hele groep te doen, gericht op de vaardigheden van de hele groep. Ik denk dat dit de krachtbronnen van de groep alleen maar zal versterken, want wat is er nou leuker dan in het zonnetje gezet te worden?
Complimenten geven	Ik heb vandaag de hele dag door veel complimenten aan de kinderen gegeven, zowel tijdens instructie als zelfstandig werken en tussen de lessen door.	Ik had er vandaag extra op gelet dat ik ook complimenten gaf tijdens het zelfstandig werken. Door rond te lopen probeerde ik het positieve gedrag meteen te complimenteren. Dit voelde goed. Ik zag ook dat andere kinderen hierdoor ook beter hun best gingen doen. Wel merkte ik dat ik zodra de kinderen iets aan mij gingen vragen, ik vooral de

		complimenten aan die kinderen gaf. Ik ging me focussen op de kinderen, die mijn aandacht vroegen en vergat daardoor andere kinderen een compliment te geven. Dit wil ik verbeteren, want juist de kinderen die zelfstandig goed aan het werk zijn, verdienen een complimentje.
Differentiatie-mogelijkheden aanreiken.	Sinds vorige week zijn we gestart met het individueel schalen. Een paar kinderen dachten vanmorgen bij het binnenkomen meteen aan de schaal en vulden het dan ook meteen in. Dit stimuleerde de anderen kinderen om het ook in te vullen. Deze week is het doel 'Wij fluisteren met elkaar tijdens het samenwerken'.	Het individueel schalen bevalt goed. Ik merk dat kinderen veel enthousiaster en gemotiveerder zijn om het doel van die dag te behalen. De kinderen gaan er ook heel eerlijk mee om. Zo viel me vandaag op dat een leerling aan het begin van de dag een 7 had opgeschreven en aan het einde van de dag een 5. Toen ik haar hiernaar vroeg, kon ze zelf heel goed aangeven dat het fluisteren vandaag niet zo goed lukte. Ook was er vandaag een leerling die niet zo goed wist wat ze aan het einde van de dag in moest vullen. Samen met de groep hebben we haar geholpen door vragen aan haar te stellen. Hierdoor kwam ze wel tot een beoordeling en dat gaf haar weer meer vertrouwen. Het individueel schalen voelt goed. Kinderen spreken elkaar ook aan als bijvoorbeeld iemand het is vergeten in te vullen. Ik vind dat het individueel schalen ook al zijn uitwerking heeft op de gezamenlijke

		verantwoordelijkheid. Ik wil dit dan ook de komende tijd doorzetten.
Op de toekomst oriënteren	Vanmiddag had ik de wondervraag in de groep toegepast. Ik deed dit als volgt: "Het is nu 15.00 u. Jullie zitten op school. Om 15.30 u zijn jullie uit en ga je naar huis. Je gaat misschien nog iets leuks doen, afspreken of sporten. Later op de avond ga je naar bed en ga je slapen. Stel je voor dat er vannacht, terwijl je slaapt, een wonder gebeurd. Maar je weet dat niet, want je slaapt. Morgenvroeg wordt je wakker. Je weet niet dat er iets gebeurd is. Je gaat 's morgens naar school en komt de klas binnen. Waaraan merkt jij dat er een wonder gebeurd is? Wat is er veranderd?" Nadat ik de wondervraag in de klas gesteld had, waren de kinderen wat lacherig. Ze wisten in eerste instantie niet zo goed wat ze ermee moesten. Door serieus	Ik had in eerste instantie een hele andere reactie van de kinderen verwacht, maar toch was het wel een leuke ervaring. Ik had in mijn vraag ook niet specifiek aangegeven op welk gebied er een wonder was gebeurd, waardoor de fantasie van de kinderen begon te leven. Kinderen kregen heel veel leuke en mooie ideeën over hoe de klas er dan uit zou komen te zien. Toch probeerde ik er nog een draai aan te geven door te vragen 'Aan de klas zelf is er niets veranderd. Alles is hetzelfde en we doen ook nog steeds hetzelfde, maar vanaf nu vind je het nog leuker op school. Hoe zou dat komen?' Ik merkte dat de kinderen dit heel moeilijk vonden. Eén leerling reageerde met 'Dan zouden we elkaar nog beter helpen', waardoor anderen ook ideeën kregen. Hierdoor kreeg het gesprek een oplossingsgericht karakter. Het inzetten van de wondervraag was me in het individuele gesprek beter bevallen dan in het groepsgesprek. Dit kwam vooral omdat een aantal kinderen er niet serieus mee om konden gaan. Het voelde daardoor ook beter en het zette de leerling

	naar de kinderen te reageren en door te vragen, begonnen de kinderen te reageren. De meesten begonnen over materiële zaken, zoals dan zouden we allemaal een laptop hebben, etc.	meer tot nadenken. Mijn voorkeur gaat dan ook uit naar het toepassen in individuele gesprekken. Toch zal ik het in andere groepen, waar veel problemen zijn, misschien wel makkelijker in de groep inzetten.
--	--	--

Ik heb me in de afgelopen drie weken elke dag op één stap van de zevenstappendans gericht, zodat ik er heel bewust mee bezig was. Ik ben erachter gekomen wat voor mij werkt en wil dat graag doorzetten. Dit zijn voor mij de volgende stappen:

- Contact leggen
- Doelen stellen
- Sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren
- Complimenten geven
- Differentiatiemogelijkheden aanreiken

De komende weken wil ik per dag gaan bekijken welke stappen ik heb ingezet, zodat ik om leer gaan met de variatiemogelijkheden. Zoals Cauffman & van Dijk (2010) aangeven, bieden deze stappen eindeloos veel combinatiemogelijkheden. Je zult merken dat het niet steeds nodig is om alle danspassen in elke situatie te gebruiken: hoe minder stappen om tot een oplossing te komen, hoe beter!

Week 4: 11 april t/m 14 april 2011 (15 april studieverlof)

Wat was ik van plan om uit te proberen?	Wat is er volgens mij feitelijk gebeurd?	Wat roept dit bij me op? (Wat denk ik erbij? Wat voel ik erbij? Wat bevalt me niet? Wat wil ik anders hebben?)
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	Vandaag samen met de kinderen een doel gesteld voor de komende week. Kinderen geven aan dat ze extra op het stilteteken willen letten. Dit hebben de meesten vandaag ook goed laten zien. Ze waren er echt mee bezig. Ik gaf die kinderen dan ook vaak complimentjes, omdat ze er echt hun best voor deden. Dit had meteen effect op de andere kinderen, want ook zij gingen hierdoor beter hun best doen.	Het doelen stellen samen met de kinderen bevalt goed op deze manier. Alle kinderen mogen hun woordje doen en er wordt echt samen over nagedacht. Het geven van complimentjes geeft mij een goed gevoel. Ik merk dat kinderen er blij van worden en nog beter hun best gaan doen.
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	De kinderen waren vandaag druk. Er werd veel gekletst met elkaar en het duurde lang tot de kinderen hun aandacht erbij hadden. In het begin reageerde ik hierop door het gewenste gedrag naar de kinderen toe te benoemen, maar na een tijdje viel ik terug in oude gewoontes door te	Ik verliep vandaag niet zo lekker. Zo lukte het me vandaag niet om het negatieve gedrag te negeren. In het begin probeerde ik me er nog voor af te sluiten, maar mijn irritatiegrens was vandaag snel bereikt. Ik denk dat dit zeker te maken had met mijn eigen fysieke gesteldheid. Ik was wat moe, liep achter een aantal feiten aan, waardoor het niet liep zoals ik in gedachten had. Ik denk dat dit ook een uitwerking heeft op

	reageren met 'Niet roepen door de klas'. Ik was zelf ook onrustig, doordat ik een aantal dingen niet goed had kunnen voorbereiden.	de kinderen. 's Morgens heb ik ook geen tijd gestoken in het contact leggen, want ik was nog met heel veel dingen tegelijk bezig. Ik heb vandaag wel een paar complimentjes gegeven, maar veel minder dan normaal. Ik had beter op het positieve gedrag van de kinderen in moeten spelen. Vanaf morgen wil ik weer positief beginnen en extra gaan letten op het positieve gedrag van de kinderen.
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	Vandaag meteen positief begonnen door bij de deur te gaan staan en de kinderen te verwelkomen. Een paar kinderen kwamen meteen een praatje maken. Aan het begin van de ochtend aandacht op het schalen gericht door met de kinderen in gesprek te gaan over de verwachtingen van de kinderen. Aan het einde van de dag de beoordelingen op de schaal besproken.	Ik denk dat het goed was om 's morgens meteen bij de deur te gaan staan om de kinderen te verwelkomen. Het geeft rust, waardoor ik met een goed gevoel aan de dag kan beginnen. De kinderen krijgen ook even de ruimte om dingen te vertellen, waardoor ze op dat moment even aandacht krijgen. Het was denk ik ook goed om het schalen vandaag weer eens onder de aandacht te brengen, omdat een aantal kinderen het de dag ervoor vergeten waren. Door positief naar het schalen te kijken en te benoemen wie er heel goed en serieus mee bezig waren, motiveerde ik andere kinderen om er weer wat meer mee te doen. Het lukt me niet om elke dag met de

		kinderen naar het schalen te kijken, maar toch zou ik het meer moeten doen. Ik kan hier juist heel veel uithalen en kinderen op hun krachtbronnen wijzen.
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	Na het buiten spelen in de pauze van 10.30 u kwamen de kinderen naar binnen. Een leerling kwam huilend de klas binnen en vertelde dat twee klasgenootjes hem uitgescholden hadden. Die twee kinderen reageerden hier weer op dat ze niet mee mochten doen en dat ze buiten gesloten werden. De hele klas begon zich ermee te bemoeien, waardoor iedereen door de klas begon te praten. Ik liet alle kinderen even rustig zitten en probeerde een oplossingsgericht gesprek te voeren door oplossingsgerichte vragen te stellen.	Het viel niet mee om hierbij oplossingsgericht te handelen, maar ik heb het wel geprobeerd. Ik merkte ook aan de kinderen dat ze het niet gewend waren, want ze wilden elke keer toch weer verder op het probleem ingaan. Dit liet ik voor een gedeelte wel toe, want ik wilde hen eerst een luisterend oor bieden, maar daarna probeerde ik elke keer terug te pakken naar de oplossingsgerichte benadering door oplossingsgerichte vragen te stellen. Vaak kreeg ik de reactie 'Ja, maar...', waardoor ze weer terug op het probleem ingingen. Maar dit kapte ik af door de vraag te blijven herhalen, waardoor de kinderen wel richting een oplossing moesten gaan denken. Hierbij gaf ik de kinderen ook regelmatig een compliment, zodat ze nog gemotiveerder waren om het op te lossen. Onbewust was ik hierbij ook de sterke punten/krachtbronnen van de kinderen aan het markeren. Ik merkte ook dat de kinderen, die niet bij het conflict betrokken waren,

		hier makkelijker mee om konden gaan. Zo dachten zij goed mee en gaven ze de kinderen nuttige tips. Uiteindelijk kwamen we samen tot een oplossing. Ik wil deze aanpak zeker vaker toe gaan passen.
--	--	--

Tot nu toe evalueerde ik het schalen aan het einde van de week met de kinderen. Hierbij kozen we samen één of twee kinderen uit, die er het beste mee bezig waren geweest. Aan deze kinderen werd dan even nadrukkelijk aandacht besteed en zij mochten een spelletje voor de hele groep kiezen.

Vanaf volgende week wil ik dit anders aan gaan pakken. Vóór het onderzoek maakte ik in de klas gebruik van de Coole Kikker, waarbij kinderen die gewenst en sociaal gedrag vertonen in het zonnetje werden gezet. Dit werkte zowel voor mij als voor de kinderen en zoals het uitgangspunt van oplossingsgericht werken zegt: Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van (Cauffman & van Dijk, 2010, p. 14). Daarom wil ik vanaf nu de Coole Kikker met het schalen combineren, zodat de kinderen nog nadrukkelijker in het zonnetje worden gezet.

Week 5: 18 april t/m 21 april 2011 (22 april vrij i.v.m. Goede Vrijdag)

Wat was ik van plan om uit te proberen?	Wat is er volgens mij feitelijk gebeurd?	Wat roept dit bij me op? (Wat denk ik erbij? Wat voel ik erbij? Wat bevalt me niet? Wat wil ik anders hebben?)
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	In het kringgesprek 's morgens had ik aan de kinderen verteld dat ze vanaf deze week met het schalen Coole Kikker konden worden. Tijdens het stellen van een nieuw doel kwam één kind met het idee om ieder een eigen doel te stellen. Dit vond de meerderheid een goed idee. De kinderen hebben vandaag een eigen doel voor deze week gesteld. Verder vandaag veel complimenten gegeven tijdens instructie en tussen de lessen door.	Ik denk dat het een goede zet was om de Coole Kikker er weer bij te betrekken. Achteraf had ik dit meteen moeten doen, want de kinderen vonden het erg jammer dat ik er tijdens het onderzoek geen aandacht meer aan had besteed. Het doelen stellen vond ik deze keer heel verrassend. Het leek me in eerste instantie heel ingewikkeld om de kinderen ieder hun eigen doel te laten stellen. Maar omdat de kinderen zo enthousiast waren, wilde ik het wel proberen. Ik denk ook dat het een goed teken is dat dit gebeurd, want dit betekent dat kinderen er echt mee bezig zijn. Het complimenten geven ging goed. Toch lukt het me op de een of andere manier niet om de kinderen die zelfstandig aan het werk zijn een compliment te geven. Dit blijft de komende tijd nog een

		aandachtspunt.
Kinderen leren complimenten te geven en te ontvangen.	Vandaag hadden we tijdens het zelfstandig werken een circuit gedaan, waarbij allerlei reken- en taalspelletjes aanbod kwamen. Ook het complimentenspel had ik hierin opgenomen. Dit spel had ik gedurende het hele circuit begeleid. De kinderen pakten om en om een kaartje met een compliment erop en gaf deze aan één van zijn/haar klasgenootjes. Hierbij moesten de kinderen kijken bij wie zij het compliment vonden passen.	Ik vond het complimentenspel een leuke en goede manier om met de kinderen te oefenen hoe ze complimenten kunnen geven en ontvangen. Ik wil dit spel dan ook zeker vaker in gaan zetten, zodat het steeds normaler wordt om een compliment aan elkaar te geven. Wel vond ik het belangrijk dat er begeleiding (in dit geval ikzelf) bij zat, want daardoor werd het spel ook heel serieus en goed gespeeld.
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	Vandaag weer tijd gemaakt om 's morgens de kinderen te verwelkomen. Een paar ouders kwamen even wat vertellen en een paar kinderen hadden wat vragen, die ik op dat moment meteen kon beantwoorden. De kinderen deden goed mee en hebben hard gewerkt, waardoor ik ze weer heel veel complimenten heb kunnen geven. Ook vandaag een paar keer het gewenste gedrag genoemd bij kinderen die iets anders aan het doen waren. Hierdoor lieten de kinderen	Doordat ik de kinderen verwelkom sta ik meer open voor contacten. Ik denk dat daardoor ook ouders sneller naar mij toe komen om een praatje te maken. Het contact leggen is dan ook zeker een stap om gedurende het schooljaar heel vaak toe te passen. Het versterkt de band met zowel de kinderen als de ouders. Wat me opvalt is dat ik de kinderen, die bijvoorbeeld aan het begin van de les ongewenst gedrag

	snel het gewenste gedrag zien, waarop ik aan het einde van de dag deze kinderen nog een keer extra in het zonnetje te zetten door te zeggen: "Tijdens rekenen waren jullie heel veel aan het kletsen. Toen ik daarna vroeg of jullie weer verder gingen met rekenen, deden jullie dit prima. Jullie hebben daarna keihard gewerkt en alles af".	vertoonden, na de les vaker een compliment geef over hun goede gedrag. Ik was hier eerst helemaal niet mee bezig en gaf de kinderen, waarop ik had moeten mopperen, geen aandacht meer. Nu geef ik dat juist wel, zodat kinderen ook trots op zichzelf kunnen zijn dat ze hun gedrag verbeterd hebben. Een mooie stap om mee door te gaan.
Combinaties maken binnen de zevenstappendans	Het schalen aan het einde van de dag met de kinderen geëvalueerd. De kinderen gaven aan het prettig te vinden om met hun eigen doel bezig te zijn. Samen hebben we vier leerlingen uitgekozen, die de Coole Kikker van de week zijn geworden.	Ik ben blij dat ik het schalen met de Coole Kikker gecombineerd heb. Het is een methode die bij me past en bij de kinderen werkt. Het voelt prettig om zo ook oplossingsgerichte middelen meer eigen te maken.

Bijlage 7: Extra werkvormen en hulpmiddelen

- ❖ Een kringgesprek over de uitkomsten van de Klimaatschaal:
Samen met de kinderen heb ik de uitkomsten van de Klimaatschaal besproken, omdat dit effect kan hebben op het welbevinden van de groep. Tijdens dit gesprek heb ik de kinderen aan het woord gelaten en heb ik een zoveel mogelijk luisterende houding gehad. De kinderen gaven tijdens dit gesprek aan dat ze nog wat meer op de regels van de klas wilden gaan letten om zo de sfeer nog beter te krijgen. Ook heb ik regelmatig groepsbevorderende oefeningen uit het boek 'Energizers' met de klas gedaan om de kwaliteit van de onderlinge leerling-relaties te verbeteren.
- ❖ Om de interactie tussen leerkracht en leerling te verbeteren heb ik regelmatig oplossingsgerichte gesprekken met kinderen individueel gevoerd. Hierbij heb ik me eerst op de leerlingen, die op de Klimaatschaal de interactie met ondergemiddeld of lager beoordeelden, gericht. Maar ook heb ik hierbij gebruik gemaakt van de opstellen, die de kinderen over zichzelf in de klas, hadden geschreven.
- ❖ Verder heb ik het complimentenspel (Hoefs, 2007) ingezet om de interactie tussen leerkracht en leerling en de onderlinge leerling-relaties te verbeteren. Door middel van dit spel leerden de kinderen met behulp van complimentenkaartjes een compliment aan een ander te geven, maar ook zelf een compliment in ontvangst te nemen.
- ❖ Tenslotte heb ik tijdens het onderzoek het schalen gekoppeld aan 'De Coole Kikker' (Kooijman, 2007). Een aanpak die ik vóór het onderzoek al in mijn klas toepaste.

Bijlage 8: Uitwerking observatieschema (eindsituatie)

Datum: 28 april 2011

Wat gebeurt er?	Wat deed ik?	Hoe ging dat?	Hoe nu verder?
Ik ben met groep 6 een klassikale les van taal aan het doen. Samen met de leerlingen bespreek ik de woorden in deze les.	Tijdens het bespreken van de woorden gaf ik ook weer vaak complimentjes n.a.v. de goede antwoorden van de kinderen. Zo gaf ik, terwijl een kind het woord aan het omschrijven was, bijvoorbeeld het compliment 'Er steken al heel veel kinderen hun vinger op, dus ik denk dat je het al super goed hebt omschreven.	Deze vorm van complimenten geven werkt ook goed. Ze krijgen door middel van dit compliment ook vertrouwen in zichzelf en dat motiveert. Toch blijf ik tijdens de les de aandacht op de kinderen leggen, die op dat moment een beurt hebben.	Complimenten geven ook naar aanleiding van goed gedrag van andere leerlingen. Dus ook tussendoor aan de leerlingen die op dat moment niet aan de beurt zijn.
We zijn samen de woorden van les 3 van taal aan het bespreken. Een kind geeft een omschrijving van één van de woorden en een ander kind mag	Tijdens deze les maak ik meer gebruik van gebaren. Zo steek ik vaker mijn duim omhoog n.a.v. een goed antwoord. Ook valt het me op dat ik meer non-	Ik vind het positief om vaker gebruik te maken van non-verbaal gedrag, zoals het omhoog steken van mijn duim. Hiermee bekrachtig ik de complimenten die	Gebruik blijven maken van non-verbaal gedrag.

raden welk woord omschreven werd.	verbaal gedrag laat zien. Ik gebruik vaak mijn handen om iets uit te leggen en ook met mijn lichaamshouding draai ik naar de leerlingen toe.	ik geef en maak ik het ook meteen visueel. Ook laat ik, door meer mijn houding te draaien, zien dat ik geïnteresseerd ben en open sta voor de leerlingen.	
Tijdens de les weet een leerling niet zo goed wie er aan de computer mag. Een andere leerling helpt haar, waardoor ze door de klas gaat praten.	Ik reageer snel en positief op de leerling die de andere leerling helpt. Ik geef haar ook een compliment, omdat ze zo goed meedenkt.	In dit geval wilde de leerling, die door de klas begon te praten, de andere leerling alleen maar helpen. Dit zag ik ook meteen, waardoor ik het meteen positief kon benaderen. Door hier meteen op in te gaan, was het ook snel geregeld en konden we snel weer verder met de les.	Op deze manier verder gaan. De leerlingen positief blijven benaderen. Niet meteen een oordeel of het negatieve benoemen, als leerlingen niet volgens de regels handelen.
Een leerling geeft een fout antwoord op een vraag.	Naar aanleiding van het antwoord van de leerling stelde ik een aantal vragen aan de leerling. Na deze vragen gesteld te	Ik vind dat ik hier goed gehandeld heb. Ik heb niet de aandacht op het foute antwoord gelegd en ben de leerling dus niet	Op dezelfde manier verder gaan, maar ook complimenten geven of positief benaderen op andere vlakken,

	hebben, gaf de leerling zelf aan dat het antwoord anders moest zijn. Op deze manier had ze zelf het goede antwoord gevonden, waarna ik haar een compliment gaf.	afgevallen. Ik heb juist geprobeerd om de leerling toch het succesmomentje te laten ervaren door haar zelf op het goede antwoord te laten komen.	bijv. 'Wat goed dat je het probeert'
De leerlingen van groep 5 hadden onder de taalles computertijd in het computerlokaal. Een leerling van groep 5 komt volgens afgesproken tijd terug naar de klas.	Ik geef de leerling meteen een compliment door tegen hem te zeggen: 'Goed op tijd G.'	Ik vind het goed dat ik hier juist de nadruk heb gelegd op de leerling die op tijd in de klas terug is. Dit is ook een goed voorbeeld van een complimentje die ik tussen de lessen door heb gegeven.	In mijn complimenten nog duidelijker het goede gedrag benoemen.
Ik ben de instructie van schrijven aan het geven en vraag de leerlingen wat de titel betekent: 'Wie weet, zonder eerst te lezen, wat een kattenbelletje is? Wie heeft er wel eens van gehoord?' J. steekt zijn vinger op en	Ik gaf J. meteen een compliment, omdat hij de betekenis heel goed uitlegde. Daarna paste ik zelf mijn vraagstelling aan door te vragen: 'Wat is het ook nog meer?'	Ik had eigenlijk een ander antwoord in mijn hoofd, maar reageerde goed op het antwoord van J., want hij had uiteraard ook gelijk. Een kattenbelletje heeft meerdere betekenissen.	Open staan voor antwoorden van leerlingen.

begint het woord uit te leggen: 'Dat is zo'n belletje wat aan een halsband hangt en als je de kat kwijt bent, dan kun je dat belletje nog horen.'			
Tijdens de instructie van schrijven maak ik een fout. Zo zeg ik dat de kinderen een kattenbelletje over de drie voorbeelden moeten schrijven, maar dat klopt niet. E. zegt daarna dan ook: 'Hier staan toch maar twee voorbeelden?'	Ik reageerde met: 'Ja, ik zei per ongeluk drie, maar het zijn er twee. Goed gezien van jou! Ik zei het fout.'	Ik blijf positief naar de leerling toe. Ik maak een fout en geef die ook toe, maar blijf hierin wel positief. Ook om te laten zien dat het niet erg is om een fout te maken.	
De kinderen zijn zelfstandig met schrijven en taal bezig. Ik loop door de klas om kinderen, die het nodig hebben, te kunnen helpen.	Ik liep door de klas en hielp de kinderen die hun vinger op staken. Ook gaf ik hierbij regelmatig een complimentje, zoals 'Wat netjes geschreven!'	Het valt me op dat ik tijdens het zelfstandig werken wel complimentjes maak, maar toch vaak nog n.a.v. een vraag of opmerking van een leerling.	Complimenten geven aan leerlingen n.a.v. wat ik op dat moment zie.

Na de taal en schrijfles gaan we met de klas een spelletjes doen.	Voordat we aan het spelletje begonnen zei ik: 'Wij gaan, als je alles af hebt, in de kring zitten'.	Goed dat ik hier de aandacht vestig op de kinderen die hun werk wel afhebben.	Op dezelfde manier voortzetten.
---	---	---	---------------------------------